

Univerzita Pardubice

Fakulta filosofická

**ANALÝZA ČINNOSTI ROMSKÉHO OBČANSKÉHO
SDRUŽENÍ DARJAV V PARDUBICÍCH**

Petra Válková

**Bakalářská práce
2010**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra VÁLKOVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Analýza činnosti romského občanského sdružení Darjav v Pardubicích**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Stručná osnova: 1. Úvod : a) důvody vzniku sdružení a jeho historie b) rozvoj působení občanského sdružení v sociálně vyloučené lokalitě v Husově ulici 1) počáteční vize 2) prvotní podmínky 3) analýza dokumentů a informací z tisku 2. Struktura aktivit: a) vzdělávání (rekvalifikace, doučování dětí) b) oblast sociální práce a poradenství c) kultura a volnočasové aktivity d) komunitní práce e) terénní sociální práce f) nízkoprahové zařízení 3. Evaluace projektů občanského sdružení Darjav 4. Perspektivy činností sdružení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hendl, Jan, Kvalitativní výzkum, Portál, Praha 2005 Navrátil, Pavel a kolektiv, Romové v české společnosti, Portál, Praha 2003 Rektorič, Jaroslav a kol. Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení, Ekopress, Praha 2007 Krebs Vojtěch a kol., Sociální politika, 4. vyd, Aspi a. s., Praha 2007

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová
Katedra věd o výchově

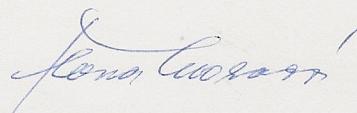
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Poděkování

Prostřednictvím těchto řádků bych moc ráda poděkovala své rodině za to, že mě všemi možnými způsoby podporovala v mém studiu, mým přátelům a známým, občanskému sdružení Darjav, konkrétně jeho zaměstnancům i klientům, za poskytované informace a v neposlední řadě mé vedoucí práce, paní Mgr. Adrianě Sychrové, za vedení během jejího zpracování.

Prohlášení:

P r o h l a š u j i,

tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 1.3. 2010

Válková Petra

Anotace

Práce je zaměřená na činnost romského občanského sdružení Darjav, které přímo působí v sociálně vyloučené lokalitě v Husově ulici v Pardubicích. Práce má popisný a analytický charakter. Uvádí podmínky vzniku sdružení a analýzu aktivit od počátku až po současnost. Snaží se o evaluaci činností a jejich přínosu pro obyvatele lokality. V závěru pak představuje perspektivy sdružení a jejich klientů.

Klíčová slova

Romové, občanské sdružení, sociální vyloučení, analýza, projekt, činnosti

Title: Activity of civic association Darjav in Pardubice (social analysis)

Annotation

The thesis is focused on the Romany civic association Darjav, which is operating directly in the socially excluded area in Husova Street in Pardubice. The thesis has descriptive and analytical character. It enumerates conditions under which was the association established and analysis of activities from the beginning to the present. It exerts on evaluating Darjav's activities and their asset for local inhabitants. In the end it presents prospect of employees to the future.

Keywords

Roma, civic association, social exclusion, analysis, project, activity

Obsah:

Zadání bakalářské práce.....	2
Poděkování.....	4
Anotace.....	6
Klíčová slova.....	6
Obsah.....	8
Úvod.....	10
1. Základní pojmy	12
2. Vznik a počátek působení občanského sdružení Darjav	16
2.1 Zakladatelé	16
2.1.1 Projekt RrAJE	18
2.2 Vznik o.s. Darjav.....	20
2.2.1 Důvody vzniku	21
2.2.2 Prvotní podmínky	24
2.2.3 Počáteční cíle.....	25
2.2.4 Informace z tisku.....	26
3 Struktura aktivit sdružení	27
3.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.....	27
3.1.1 Projekty realizované v rámci nízkoprahového centra	32
3.1.2 Odlišnosti přístupu k výchově a vzdělávání romských dětí.....	42
3.2 Terénní sociální práce	44
3.2.1 Problematika řešená v rámci terénní sociálních prací.....	46
3.2.2 Projekty terénních sociálních prací	51
3.3 Komunitní práce.....	54
3.4 Mediace	59
3.5 Dotační programy	61

3. 6	Financování občanského sdružení	62
4.	Evaluace projektů	65
5.	Perspektivy činností sdružení	69
	Závěr	71
	Seznam literatury	73
	Použité zdroje.....	74
	Použité zkratky.....	74
	Přílohy	75

Úvod

Ve své práci jsem se podrobně zaměřila na romské občanské sdružení Darjav, které funguje v sociálně vyloučené lokalitě v Pardubicích a pracuje s jejími obyvateli v sociální sféře (terénní sociální práce, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, mediační a komunitní práce). Toto téma jsem zvolila, jelikož je romská problematika a sociální exkluze v současné době aktuálním a obtížně řešitelným tématem a také proto, že jsem ve sdružení vykonávala svou odbornou praxi, při které jsem se dozvěděla mnoho cenných informací a získala zkušenosti s prací v romské komunitě.

K dispozici je dostatek odborných pramenů, které se oblasti věnují. Konkrétně mohu zmínit Katedru antropologie na Západočeské Univerzitě v Plzni, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí působící při Masarykově univerzitě v Brně, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Zabývají se obecně romskou otázkou i konkrétně sociálním vyloučením, vzděláváním romských dětí nebo problémem integrace Romů na trh práce. Přínosem zkoumání zvoleného tématu je prohlubování znalostí romské kultury a životního stylu, jejich porozumění a snaha napomoci řešit problémy a tím zlepšovat špatné životní situace v konkrétní neziskové organizaci, kterou založili sami Romové.

Cílem zkoumání je zmapovat a analyzovat okolnosti, které předcházely vzniku sdružení. Dále podmínky činností Darjavu v dané lokalitě, provedení evaluace práce, organizovaných projektů, kurzů a jejich cílů. Následně pak nastínit jeho perspektivy do budoucna a poukázat na to, že efektivní, systematická a dlouhodobá práce s obyvateli sociálně vyloučené lokality, i s Romy obecně, přináší viditelné výsledky. O zmapování činnosti občanského sdružení se nikdo přede mnou nepokusil. Cílem práce je pomoci k objektivnímu náhledu na jejich dlouhodobou činnost. V širším dosahu bych ráda přispěla ke změně stereotypních názorů a přístupu majoritní společnosti k romské etnické menšině.

Metodologie práce má kvalitativní charakter. Soustředuji se na popis jednotlivých zaměření organizace. Vycházím z teorie, která je proložena praktickými zkušenostmi zaměstnanců sdružení – sociální pracovnice, terénního pracovníka a pracovníků v sociálních službách. V úvodu jsou vysvětleny důležité pojmy, poté uvádím podmínky vzniku sdružení, analýzu všech aktivit od počátku až po

současnost a v závěru hodnotím jednotlivé aktivity, jejich přínos pro klienty i pro obyvatele lokality a perspektivy sdružení.

Informace jsem získávala z obsahové analýzy textů, které jakýmkoli způsobem s organizací souvisí (stanovy, oficiální dokumenty, případové studie, dotační projekty, internetové zdroje, novinové články) a z hloubkového interview, které bylo provedeno s hlavními představiteli sdružení.

Text jsem záměrně proložila fotografiemi, které v praxi ukazují interakci zaměstnanců a klientů sdružení a výsledků jejich společné práce.

1. Základní pojmy

Občanské sdružení

Je nezisková organizace. „Zákon č. 83/90 Sb. ve znění pozdějších předpisů o sdružování občanů říká, že občané mají právo se svobodně sdružovat bez povolení státního orgánu. Občanské sdružení registruje Ministerstvo vnitra (dále MV) a je samostatnou právnickou osobou s přiděleným identifikačním číslem od Českého statistického úřadu.

MV registruje stanovy, které musí obsahovat:

- název sdružení (příp. zkratku, bude-li používána)
- sídlo
- cíl činnosti
- orgány sdružení a způsob jejich ustavování a určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení
- ustanovení o organizačních jednotkách
- zásady hospodaření

Zánik sdružení může nastat buď dobrovolným rozpuštěním nebo sloučením s jiným sdružením a nebo pravomocným rozhodnutím MV o jeho rozpuštění.

Neziskové organizace mohou být plátcí a poplatníky všech daní, většinou však je u nich uplatňován omezený daňový režim.

Ve vazbě na veřejně prospěšnou činnost jsou využívána různá zvýhodnění, tzn. úlevy, osvobození nebo výjimky ze zdanění.“¹

Romové

Jsou ethnickou skupinou, která má původ ve střední Indii. Jejich jazyk se řadí do indoevropské skupiny. Romové patřili v Indii zřejmě do kast, které byly opovrhované ostatními, příslušeli do společenské vrstvy tzv. nedotknutelných. Živili se různými zaměstnáními, kterým územní pohyb nevadil, ale naopak byl do značné

¹ REKTOŘÍK, J. et. al. *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomie, teorie a řízení.*, 1.vyd. Praha: Portál, 2001. s. 48- 49. ISBN 80-86119-41-6.

míry podmínkou uplatnění určitých povolání. Např. je možno uvést kočovné kováře, kotláře, hudebníky, překupníky apod.

První kontakty Romů s Evropou byly na území Řecka. Odtud se šířili dále na západ a na sever. Až do roku 1945 představovali Romové v Československu společensky a politicky bezprávnou a diskriminovanou skupinu obyvatel, která patřila k sociálně, ekonomicky a kulturně nejzaostalejším skupinám.²

V osmdesátých letech začala převládat myšlenka integrace romského obyvatelstva. Romové byli stále ve společenské izolaci, která brzdila jejich další rozvoj ve všech sférách života. Ještě před 17. listopadem 1989 se uvnitř romské populace vytvářely různé neformální skupiny, které chtěly reprezentovat Romy v politice.³ Na konci 20. a začátku 21. století začali Romové hromadně emigrovat. Hlavně do Velké Británie a Kanady. „Romové v České republice ztratili veškerou důvěru v nápravné opatření ze strany státu. Ti, kteří se snažili dostat pryč patřili ke střední třídě a často byli i velmi bohatí. Kromě každodenního pocitu nejistoty byli též frustrováni z neuspokojivého sebeprosazování.“⁴

Dělí se na čtyři skupiny:

- Romy
- Sinty
- Olachy
- Rumungry

Evropská unie klade ochranu práv národnostních menšin jako jednu z podmínek pro kandidátské země, které chtějí do EU vstoupit. V rámci Unie však není vyžadována ani jednotně řešena. Mezinárodní kritika stavu romské komunity je jednou ze stálých témat, se kterým se musí česká zahraniční politika potýkat. Česká

² MALÁ, H. *Výchova a vzdělávání a biologický vývoj cikánských dětí a mládeže v ČSR*. Praha: Univerzita Karlova, 1984. s. 10- 21

³ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2. vyd. Praha: Grada, 2001. s. 22. ISBN 80-247-0277-0

⁴ HOLOMEK, K. *The Roma ethnic group and multhi-ethnicity in Central European countries- A European Problem?. IN The Roma and Europe. Sborník z konference pořádané Institutem mezinárodních vztahu ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí*. Štířín: MIDAN Tatry, s.r.o., 1998. Část II. Country reports. s. 89, ISBN 80-85864-71-1

republika tedy stále zdokonaluje systém integrace romské národnostní menšiny a snaží se, aby Romové mohli co nejvíce čerpat z evropských fondů (např. Evropský sociální fond, Evropský fond regionálního rozvoje). K tématu romské integrace se váže oficiální dokument Dekáda romské integrace, která vznikla iniciativou sedmi států ze střední a jihovýchodní Evropy za účelem zlepšení sociálně-ekonomického statusu romského obyvatelstva v Evropě. I Česká republika je jejím signatářem. Pro rok 2010 je rovněž vyhlášeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dotační výběrové řízení na projekty zaměřené na podporu integrace romské komunity. V minulém roce navrhl ministr pro lidská práva Michael Kocáb tzv. Koncepci romské integrace, která byla zaměřená hlavně na vzdělávání.

K romské národnostní menšině se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo celkem 11 746 osob. Podle kvalifikovaných odhadů se počet příslušníků romské komunity v ČR pohybuje v rozmezí mezi 150 000 – 300 000 osob. Údaje jsou zkrácené, protože je můžeme pomyslně rozdělit do čtyř skupin a to na:

- Ty, kteří si sami přisuzují romskou národnost.
- Ty, kteří (z hlediska fyziologických specifíků – barva očí, pleti a vlasů) jako Romové vypadají.
- Ty, kteří se z hlediska národnosti cítí být Čechy, ale zároveň i Romy.
- Ty, kteří se cítí být z hlediska národnosti pouze Čechy.

V Pardubickém kraji bylo v roce 2001 podle Českého statistického úřadu 477 Romů a tvořili tedy 0,1 % z celkového národnostního složení.

Sociální vyloučení

Od druhé poloviny 90. let minulého století začaly v Evropě probíhat diskuze na téma chudoba. Došlo k tomu, že pojem chudoba se začal nahrazovat pojmem sociální vyloučení.⁵ V současných komunitách je hlavním problémem odsouvání jedince nebo celých skupin obyvatelstva od společnosti a to díky nedostatku příležitostí se do jejího života zapojit.

⁵ MAREŠ, P. IN KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. s. 123, ISBN 978-80-7357-276-1

„Sociální vyloučení je specifikováno jako důsledek nerovného přístupu jednotlivců nebo celých skupin obyvatelstva k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, bydlení, sociální ochraně, zdravotní péči a vzdělání.“⁶

Koncept sociálního vyloučení vede k mechanismům, které mají za následek oddělování určitých skupin od hlavního proudu společnosti.⁷ Mechanismy jejich integrace jsou mnohem složitější. Výsledek nedostatku příležitostí k participaci pak plodí izolaci a odtržení, tedy ztrátu sociálního místa.⁸

Krebs označuje Romy jako etnikum, které je v České republice zvláště postavené. Má totiž téměř celé nízkou životní úroveň, která plyne z obecně nízké úrovně vzdělání a dosažené kvalifikace. Z toho vyplývají další problémy, jako např. vysoká míra nezaměstnanosti a dále sociálně-patologické jevy, které se navzájem prolínají.

Analýza

Analýza je metoda spočívající v rozdělení celku na jednotlivé komponenty a na zkoumání, jak tyto komponenty fungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy.⁹

Obecně jsou rozlišovány dva rámcové způsoby, jak přistupovat k analýze:

- realistický , kdy se výpovědi respondentů či záznamy jejich aktivit považují za popis určité vnější skutečnosti nebo vnitřní zkušenosti
- narativní, kdy se výzkumník vzdává snahy získat „pravdivý“ popis reality a místo toho analyzuje rozhovor jako společenskou interakci v níž respondent vyjednává svoji verzi skutečnosti a vlastní identity.¹⁰

⁶ KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. s. 99 , ISBN 978-80-7357-276-1

⁷ GIDDENS, A. IN KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. s. 124. ISBN 978-80-7357-276-1

⁸ NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 59 s. ISBN 80-7178-741-8.

⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 2.vydání. Praha: Portál, 2008. s. 33. ISBN 978-80-7367-485-4

¹⁰ ŠVAŘÍČEK, R. ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 208. ISBN 978-80-7367-313-0

2. Vznik a počátek působení občanského sdružení Darjav

V této kapitole bych se ráda věnovala stručnému představení zakládajících členů občanského sdružení, okolnostem a náležitostem jeho vzniku a lokalitě, ve které sdružení začínalo a působí dodnes.

2.1 Zakladatelé

Po roce 1990 se v Pardubicích konalo velké množství akcí a programů pro Romy, které buď pořádalo město, nebo Romové samotní. Cílem bylo jejich začlenění do společnosti. Těchto akcí se účastnila i mladá romská aktivistka Věra Horváthová, která se v té době seznámila s romským poradcem a členem občanského sdružení Romstav. Ten byl zároveň jeho iniciátorem a terénním pracovníkem Magistrátu města Pardubice. Projekt vznikl díky počínajícímu vystěhovávání Romů do sociálně vyloučených lokalit a jejich hromadné emigraci do zahraničí. Cílem občanského sdružení a projektu Romstav bylo získání levného bydlení pro tuto cílovou skupinu (nízkorozpočtové domky a byty) a zmírnění stěhování Romů do zahraničí. Po seznámení s projektem se slečna Horváthová stala členkou pracovní skupiny projektu. Systém spolupráce by byl následující: Romové by část uhradili vlastními zdroji, další část by si odpracovali pomocí na stavbě domku, bytu a poslední část by hradilo město (tuto část by spláceli formou měsíčního nájemného a po nějaké době by byt přešel do osobního vlastnictví).

Aby nedošlo k diskriminačním podmínkám, sdružení rozhodlo, že se do projektu může zapojit kdokoliv. Sdružení získalo na projekt i dotaci, ale z několika důvodů (odpadávání zájemců o bydlení, nejisté financování, časté změny podmínek ze strany města, nedůvěra v dotažení projektu do konce, emigrace Romů do zahraničí), nebyl dokončen.

Věra Horváthová (dále V. H.) se narodila 28. 5. 1978 v Pardubicích, kde bydlí dodnes. Studuje třetím rokem kombinovanou formu studia na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně. Vybrala si obor Sociální pedagogika v profilaci Multikulturní a Environmentální výchova. Absolvovala několik rekvalifikačních a motivačních kurzů zaměřených na rozvoj schopností a dovedností vedoucích

pracovníků a manažerů. Absolvovala též několik zahraničních a mediálních stáží (Itálie, Velká Británie, Maďarsko, USA a další). Realizovala několik významných projektů a konferencí se zaměřením na menšiny (místní i regionální charakter). Je členkou komunitního plánování města Pardubice a členkou komise Rady Pardubického kraje pro integraci romské menšiny a dalších etnických skupin. Je svobodná a bezdětná.

Ještě před založením Darjavu pracovala jako Romská pedagogická asistentka v přípravném ročníku pro děti pocházející ze sociokulturně odlišného prostředí. Přípravný ročník fungoval několik let v dnešní Základní škole praktické v Klášterní ulici v Pardubicích. Při práci se věnovala romským i neromským dětem ve věku 4 až 6 let. V rámci kulturních a doprovodných programů školy se věnovala též dětem ve věku 8 až 15 let. Většina dětí pocházela ze sociálně vyloučené lokality v Husově ulici. Mimo práce pedagogické asistentky pracovala navíc jako dobrovolník a docházela do romských rodin, kde poskytovala sociální poradenství. Na škole též pomáhala při suplování za chybějící učitele, doučování dětí, vedení odpoledních kroužků pro děti, ranní družině nebo kulturních programech. Na této pozici pracovala 2 roky. Během těchto let se již realizoval v Pardubicích mezinárodní projekt RrAJe (viz. níže).

Druhou osobou, která je jednou z hlavních představitelů sdružení Darjav je Jan Müller (dále J. M.). J. M. se narodil 4.11. 1971 v Žatci (okres Louny). Po základní škole se vyučil v učebním oboru Zedník na Středním odborném učilišti stavebním v Lounech. Hlavní pohnutkou pro práci s romskou komunitou pro něj byla zkušenost, při které byl v roce 1999 v restauraci slovně napaden a vykázán kvůli příslušnosti k romskému etniku. Rozhodl se tedy, že se začne vlastními aktivitami podílet na změně stereotypních názorů majoritní společnosti vůči Romům. Prvním krokem bylo zveřejnění jeho zkušenosti v novinovém článku. Díky tomu se setkal s tehdejším romským poradcem, začal se hlouběji zajímat o romskou problematiku na lokální úrovni a i z něj se stal romský aktivista.

Několik let před vznikem Darjavu pracoval jako strážník Městské policie v Pardubicích. Po zjištění, že tato práce nelze zkombinovat s prací terénního pracovníka skončil a začal se naplno věnovat práci v Darjavu.

2. 1. 1 Projekt RrAJE

Počátky sdružení Darjav jsou úzce spojeny s projektem RrAJE. „Roma Rights and Access to Justice in Europe“ (romská práva a přístup ke spravedlnosti v Evropě). Tříletý program RrAJE financovalo britské oddělení Ministerstva zahraničních věcí pro mezinárodní rozvoj (DFID). Byl řízený neziskovou organizací European Dialogue, sídlící ve Velké Británii za spolupráce s Východoanglickou romskou radou.

„Cílem programu RrAJE byl boj proti rasismu a podpora společenského začlenění Romů ve střední Evropě. Jeho smyslem bylo posílení a zplnomocnění romských komunit v rozvíjení replikovatelných mechanismů, které jim umožní rovný přístup k službám a spravedlnosti na místní úrovni. Program byl realizován v letech 2001-2003.“¹¹ Tento program fungoval nejen v České republice (Pardubice, Brno), ale také na Slovensku a v Maďarsku. Konkrétně v Pardubicích byl realizován pod názvem Lidé v naší společnosti.

V rámci jeho workshopů došlo k proškolení přibližně 500 osob z řad úředníků, policistů a dalších, kteří pracovali v kontaktu s menšinami. Těchto seminářů se zúčastňovali také romští aktivisté, zejména když se probíralo téma zaměřené na historii Romů, jejich tradice a komunikační rozdíly, řešení konfliktů a mediaci. V rámci programu byla účastníkům nabídnuta účast na dvou výměnných stážích (první byla věnována úředníkům a druhá Romům). Romští aktivisté pozvání přijali a účastnili se řady workshopů, které se konaly v Londýně a poté ve městě Wellingborough, kde se inspirovali komunitní prací Afrokaribské asociace WACA (černošská komunita). Zde se V. H. a J. M. seznámili a společně se rozhodli na základě vlastních zkušeností z praxe, založit nové občanské sdružení v Pardubicích, které by fungovalo na podobných principech jako organizace WACA. Zmíněná organizace jim poskytla díky svým letitým zkušenostem cenné rady pro založení a následné fungování organizace. Hlavním koordinátorem této akce byl pan Richard Crowson. Ten se s problematikou interetnických vztahů v Pardubicích zabýval již dříve, než poznal zakladatele Darjavu. Seznamoval se s situací ve městě, provedl

¹¹ *Program RrAJE, Roma rights an Access to Justice in Europe- romská práva a přístup ke spravedlnosti v Evropě* [online]. 2008, [cit 2010-02-01]. Dostupné z www:

<<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/archiv-projektu/program-rraje/>>

výzkum a ve spolupráci všech zúčastněných byl zastupitelstvu předložen a poté jím schválen první dokument vyjadřující vůli města řešit problémy týkající se interetnických vztahů. Výzkumná část popisovala co v Pardubicích již existuje a funguje, kdo v Pardubicích v oblasti interetnických vztahů působí a jak probíhá komunikace mezi jednotlivými subjekty.¹² Pan Crowson Darjavu při vzniku a počátečním fungování velmi pomáhal. Zejména ve spolupráci s městem Pardubice. Společně s kolegy z Velké Británie přišel s myšlenkou vzniku jedné „nadorganizace“, která by zastřešovala činnost sdružení a spolků zaměřených na romskou problematiku v Pardubicích (v té době bylo v Pardubicích asi 9 romských organizací včetně Darjavu). Britové by této organizaci pomohli finanční dotací na její rozvoj. Tímto krokem by se organizace propojily, začaly by více spolupracovat, měly by společné cíle a také jistou „sílu“ v prosazování svých požadavků. Po několika schůzkách byl založen spolek pod názvem KSORN. Tento spolek, ale po nějaké době zanikl, protože hlavní záměr Britů nebyl romskými organizacemi podpořen. V této době V. H. pracovala pro program RrAJE na pracovní pozici „terénní a komunitní pracovník“. Cílem její pracovní pozice byla analýza a zmapování postřehů sociální práce v romské lokalitě a koordinace projektu RrAJE na lokální úrovni.

Protože se Darjavu dařilo a vykazoval již pozitivní výsledky práce, rozhodli se Britové, že finanční prostředky, které měly být původně věnovány zastřešující organizaci, věnují pouze Darjavu. Do Velké Británie se J. M. s V. H. vrátili ještě jednou po založení sdružení. Šlo o aktivní školení s cílem získat ucelenější informace. Získané poznatky po příjezdu aplikovali v praxi a vyvarovali se tak spoustě chyb, které by v začátcích mohli učinit.

Pan Crowson si zřejmě k Darjavu vytvořil blízký emocionální vztah, protože ho po založení pravidelně dva roky navštěvoval a zahrnul ho i do své závěti. Po jeho smrti poslala jeho rodina sdružení finanční obnos.

¹² ONDRUCHOVÁ, A. *Zpráva o interetnických vztazích v Pardubicích*. Praha: Univerzita Karlova-Institut základů vzdělanosti, 2002. s. 9

2. 2 Vznik o.s. Darjav

Založení občanského sdružení upravuje zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Podle něho občanské sdružení vzniká zasláním návrhu na registraci, který je podepsaný třemi členy přípravného výboru. V případě Darjavu to byl Jan Müller, Věra Horváthová a Ondřej Jano. Dnem doručení návrhu na registraci bylo zahájeno řízení o registraci, o kterém byl zmocněnec přípravného výboru, Věra Horváthová, vyrozuměn. Řízení o registraci trvalo maximálně 10 dnů a bylo ukončeno úspěšnou registrací občanského sdružení Darjav. Sdružení oficiálně vzniklo v květnu roku 2002.

Stanovy Darjavu začínají preambulí, ve které je do detailů popsáno, proč v názvu zvolili právě slovo Darjav. Jméno Darjav je totiž starým romským výrazem, které znamená moře či oceán. Původem je to slovo perské, které přejaly kočující romské kmeny do svého starobylého indického jazyka. Podle představy zakladatelů, ale i členů sdružení, je moře symbolem jednoty, ucelenosti či celistvosti. Skládá se z jednotlivých vln, které společně tvoří jeden celek. Každá z nich je jiná, ale jsou rovnocenné. Stejně jako lidé na „modré“ planetě Zemi. Dle preambule stanov by měli mít všichni členové společnosti své nezastupitelné místo, nikdo by se neměl cítit osamělý a společně by všichni měli tvořit rovnocenný a harmonicky uspořádaný celek.

Orgány sdružení jsou:

- valná hromada
- představenstvo
- kontrolní komise.

Hospodaří se jak s movitým, tak i nemovitým majetkem. Zdrojem majetku jsou dary a příspěvky právnických a fyzických osob. Finance se dále získávají prostřednictvím různých státních dotačních programů ministerstev či nadací a nadačních fondů.

Organizační struktura je mechanismem, který slouží ke koordinaci a řízení aktivit členů organizace s cílem efektivního dosahování stanovených cílů.¹³

V případě Darjavu byla stanovena následujícím způsobem:

- Věra Horváthová – statutární zástupkyně organizace a předsedkyně sdružení, zajišťuje administrativní a účetní náležitosti, píše, realizuje a koordinuje projekty sdružení, spolupracuje s městem, krajem, institucemi a ostatními sdruženími. Pracuje též jako sociální pracovníce.
- Jan Müller – zástupce předsedkyně, funguje jako terénní pracovník a je přítomen denně v prostorách sdružení společně s proměnlivým¹⁴ počtem osob, které mu vypomáhají v prostorách sdružení. Zastává též funkci vedoucího nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.
- Dalšími členy občanského sdružení jsou zaměstnanci a dobrovolníci pracující na pozicích: lektor, volnočasový pracovník a pracovník v sociálních službách.

2. 2. 1 Důvody vzniku

Darjav vznikl za podpory britského projektu RrAJE a Magistrátu města Pardubice. Zakladatelé se rozhodli, svou práci zaměřit na sociálně vyloučenou lokalitu v Husově ulici v Pardubicích, na kterou si často její okolní obyvatelé stěžovali. Zejména tedy na hluk a nepořádek. S lokalitou se pravidelně setkával J.M. již jako strážník Městské policie. Často do ní jezdil, on nebo jeho kolegové, řešit problémy plynoucí z příčin jako např. vysoká míra kriminality, negramotnosti, nezaměstnanosti nebo i drogové závislosti, které jsou často navzájem propojené. Sdružení zde započalo svou práci v říjnu roku 2002. V roce 2006 ji MPSV oficiálně označilo jako romskou sociálně vyloučenou lokalitu.

„Jako sociálně vyloučenou romskou lokalitu označujeme prostor obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy, nebo jsou za Romy označováni svým okolím a jsou sociálně vyloučeni. Vznikají především v důsledku: „přirozeného“ sestěhování chudých romských rodin do lokalit s cenově dostupnějším bydlením, vytlačování romských rodin z lukrativních bytů

¹³ REKTOŘÍK, J. et al. *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomie, teorie a řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 48- 49 s. ISBN 80-86119-41-6.

¹⁴ V závislosti na finančních dispozicích.

a přidělování náhradního bydlení v lokalitách s často vysokým podílem romského obyvatelstva, řízeného sestěhovávání (především ze strany obcí) neplatičů nájmu a obecně lidí považovaných za „nepřizpůsobivé“ či „problémové“ do ubytoven či holobytů.“¹⁵

Posledním uvedeným způsobem vznikla i lokalita v Husově ulici číslo 1116-1119 v Pardubicích. Dříve v domech totiž bydleli staří lidé. Díky tomu, že je dům třípatrový a nemá bezbariérový přístup přestěhovalo město jeho obyvatele do penzionů. Místo tady bylo volné a tak do něj město začalo sestěhovávat většinou romské obyvatelstvo.

Letecký snímek lokality (zdroj: www.mapy.cz):

¹⁵ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. Praha: MPSV, 2006. [cit 2010-02-01] Dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf)

Tyto uzavřené bytové bloky jsou tvořeny čtyřmi vchody a 93 bytovými jednotkami:

- Vchod číslo 1116 je tvořen 22 jednotkami. Jeden z nich slouží od roku 2007 dodnes jako ubytovna pro strážníky Městské Policie Pardubice.
- Vchod číslo 1117 se skládá z 24 jednotek.
- Vchod číslo 1118 má 23 jednotek, z nichž jedna je archivem pro kamerové záznamy Magistrátu města Pardubice.
- Vchod číslo 1119 zahrnuje 24 bytů.

Sdružení pravidelně provádí vyhodnocování potřeb cílových skupin a v jeho rámci probíhá i sčítání obyvatel lokality. Podle sčítání z roku 2009 byly domy obydleny 305 obyvateli, z nichž bylo 234 Romů a 71 Neromů. Lokalita má dva vstupní průchody, z nichž jeden je využívám pro umístění kontejnerů na odpad a druhý vstup je průchodem na dvůr mezi oběma domy. Dříve měl každý svou popelnici, ale město se pak rozhodlo pro umístění kontejnerů. Lokalita se nachází na okraji města v blízkosti pardubické věznice s ostrahou a s dozorem. Ve vnitrobloku mezi oběma domy se dříve nacházely dřevěné kóje (kúlny) na uhlí a tuhá paliva, sušáky na prádlo a jedna garáž. Dvůr byl špinavý a jeho povrch byl nevyhovující. Byl na něm obrovský nepořádek a mezi tím si hrály děti, které se odtamtud přemísťovaly i směrem ven k silnici a způsobovaly tak potíže v dopravě, ale i obtěžovaly lidi, kteří procházeli po chodníku okolo lokality. Dvůr byl později zrekonstruován a zrenovován v rámci projektu Společnou cestou.¹⁶

Díky Magistrátu města Pardubice byl ve prospěch sdružení poskytnut jeden byt přímo v Husově ulici s číslem popisným 1119 (typu 1+1) 1. kategorie v 1. podlaží o celkové rozloze 50 m². Za byt sdružení platí měsíční nájemné, které se rok od roku zvyšuje. Byt je tvořen dvěma místnostmi, jejichž součástí je kuchyň, sociální zařízení a vstupní chodba. Vlastníkem bytové jednotky je Statutární město Pardubice a nájemní smlouva je s ním uzavírána vždy na jeden rok.

V první místnosti bytu se převážně pracuje s mladšími dětmi, probíhají zde volnočasové aktivity a kroužky. Druhá místnost je vybavena kancelářským nábytkem a počítači a slouží převážně jako kancelář sdružení.

¹⁶ Více v kapitole Komunitní práce.

Prostory nemají bezbariérový přístup. Darjav používá také tři místnosti ve zrekonstruovaném suterénu. Paradoxem je, že rekonstrukci sdružení provedlo na vlastní náklady a za prostory suterénu též platí měsíční nájemné. Jedna z nich funguje jako klubovna a posilovna. Výměra místností je 30m². Ostatní prostory slouží jako sklad pro aktuálně nevyužívaný majetek Darjavu. V případě hezkého počasí využívá organizace k volnočasovým aktivitám též dvorek za domem.

Vybavení kancelářským nábytkem bylo buď za symbolickou cenu odkoupeno od města (vyřazený nábytek), nebo si ho sdružení samo vyrobilo. Učebnice pro děti a mládež byly zakoupeny z finanční podpory poskytnuté Krajským úřadem v Pardubicích.

Část počítačů, které jsou v Darjavu dodnes, jsou sponzorským darem od Britů z projektu RrAJE, část z projektu Prorom (projektem Prorom se budu ještě v textu zabývat), další počítače byly zakoupeny za symbolickou cenu od banky ČSOB a dále byli počítače získány ještě prostřednictvím americké ambasády, díky účasti na projektu USAID organizovaném obecně prospěšnou společností Partners Czech o.p.s. (podrobnosti v kapitole Dotační programy). V současné době jich je pět funkčních a z nich tři mají připojení na internet.

2. 2. 2 Prvotní podmínky

Darjav se odlišoval již od svého vzniku od ostatních romských sdružení a to tím, že ho vede žena a že jeho členové v byli době založení mladí studenti – romští aktivisté bez praktických zkušeností, kteří se odlišovali v názorech na řešení romské problematiky. To bylo zpočátku příčinou roztržek, pomluv a nedůvěry ze strany ostatních organizací a následně i obyvatel lokality. Starší Romové vyjadřovali nesouhlas s fungováním sdružení v Husově ulici. Podle nich si aktivisté stanovili nesplnitelný cíl. Pro „mladé“ to ale naopak byla výzva.

Zpočátku lidé žijící v lokalitě reagovali na vznik Darjavu spíše negativně. Podle J. M. a V. H. argumentovali lidé tím, že „nic nepotřebují“, a že organizace byla zřízena po dohodě s Magistrátem města Pardubice, který je chce mít pouze „pod kontrolou“. Další reakcí bylo, že když už Darjav funguje, tak by měl „poskytnout všechno všem“ bez jakéhokoli postihu. Např. dítě odcizilo pastelky. Pracovník Darjavu mu vysvětlil, že takto jednat nemůže, protože vybavení musí být k dispozici

pro všechny děti, a proto musí zůstat v prostorách Darjavu. Po chvíli přišla matka dítěte a pracovníka slovně napadla.

Jedním z prvních problémů po získání prostor bylo zapojení elektrické energie. Před Darjavem byt obýval nájemník, který měl dluhy a tak zaměstnanci Darjavu museli vyjednat zapojení elektřiny.

Další záležitostí, která se musela urgentně řešit, bylo zabezpečovací zařízení, na které jim finančně přispěl pan Richard Crowson (viz. projekt RrAJE), a které bylo a je napojeno na Městskou policii.

2. 2. 3 Počáteční cíle

Jelikož je problematika vztahů české většiny k menšinám, především k romské, velmi závažná, je třeba věnovat dané oblasti co nejvíce pozornosti a usilovat tak o nalezení takových mechanismů, které dovolí namísto spontánního, roztráštěného způsobu řešení problému spíše přístup systematický, koncepční, pružný, s předvídatostí a s co největšími znalostmi.¹⁷ Darjav se snaží fungovat právě druhým uvedeným způsobem.

Cíle byly stanoveny přípravným výborem při založení sdružení následujícím způsobem:

- Zlepšení kvality života romské komunity a soužití majority a romské minority v Pardubicích .
- Pomáhat romské komunitě při řešení nepříznivých životních situací.
- Díky spolupráci s ostatními organizacemi a institucemi monitorovat a díky osvětě napravovat jevy v oblastech sociálních, zdravotních, kulturních vzdělávacích a lidských práv a svobod.
- Začlenit obyvatele lokality do společnosti.

¹⁷ ONDRUCHOVÁ, A. *Zpráva o interetnických vztazích v Pardubicích*. Praha: Univerzita Karlova-Institut základů vzdělanosti, 2002. s. 13

2. 2. 4 Informace z tisku

Občanské sdružení Darjav se snaží docílit toho, aby se média zajímala o jeho práci. Chtějí tímto způsobem usilovat o to, aby se majoritní společnost i další romské organizace dozvěděli více o jeho úspěších, uskutečněných projektech a výsledcích jejich společné práce s romskou komunitou. Následující informace jsou poskládané z novinových výstřižků, které si Darjav archivuje. Bohužel se mi většinou nepodařilo dohledat přesná data, kdy byly články vydané. (Kopie článků můžete najít v příloze práce.)

Největší úspěch, co se týče zájmu médií měl projekt Společnou cestou, kdy obyvatelé lokality pod záštitou Darjavu rekonstruovali dvůr obytných domů v Husově ulici č.p. 1116-1119. Mohu zmínit titulky z Pardubického deníku: „Rekonstrukci dělali i sami pro sebe, aby si jí vážili“, nebo z deníku Právo: „Romové postavili dětem hřiště“, dále z Mladé fronty Dnes: „Pardubičtí Romové si postavili hřiště“ a poslední z reportáže Českého rozhlasu Pardubice: „Pardubické sdružení Darjav pomáhá Romům zlepšit jejich životní prostředí“. Všechny články pozitivně hodnotily spolupráci občanského sdružení a obyvatel lokality za účelem dosažení společného cíle.

Média zaznamenala též úspěchy Romského debatního klubu Darjav. Článek o něm byl zveřejněn v Radničním zpravodaji s názvem: „Romský klub Darjav bodoval“. Stal se totiž absolutním vítězem soutěže Romská debatní liga, kterou organizuje Asociace debatních klubů ČR. Článkem do novin přispěla i předsedkyně Věra Horváthová, ve kterém dopodrobna popsala průběh debatních turnajů a jména reprezentantů o.s. Darjav. Jednalo se o článek v Radničním zpravodaji č.11, který byl vydaný v prosinci 2008.

V Radničním zpravodaji byl též zveřejněn článek o předložení závěrečné zprávy Darjavu městu a byla zde pozitivně hodnocena jejich celoroční práce.

Poslední významnou prezentací Darjavu v médiích byl článek o kroužku Mladý policista. Kdy v rámci spolupráce s Českým červeným křížem byly děti proškoleny zdravotní výchovou, účastnily se přednášek v rámci prevence kriminality, učily se pravidla silničního provozu a mohly si je vyzkoušet i v praxi na dopravním hřišti.

3 Struktura aktivit sdružení

Tato kapitola je věnována podrobnému výčtu aktivit Darjavu a projektů, které pod jednotlivé činnosti spadají. Sdružení je zaměřeno nejen na děti a mládež do 18 let, ale i na dospělé. Problémy v sociálně vyloučené lokalitě většinou mají nejen dospělí, ale i jejich děti. Často též dochází k tomu, že rodiče přenáší problémy na své děti. Proto je důležité spolupracovat s oběma skupinami současně.

Spektrum aktivit občanského sdružení Darjav:

- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (pod něj spadá i sociálně-právní ochrana dětí a mládeže).
- Terénní sociální práce.
- Komunitní práce.
- Mediační práce.

Darjav má v současné době 5 zaměstnanců a z toho jsou 3 zaměstnaní na plný úvazek, 2 na úvazek poloviční a v červnu k nim přibude ještě jeden na poloviční úvazek.

3.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Darjav se řídil radami nabytými při projektu RrAJE a začal svou práci primárně orientovat hlavně na děti a mládež, proto se rozhodli pro vznik nízkoprahového centra, které působí přímo v sociálně vyloučené lokalitě. „Život v těchto lokalitách může být pro jeho obyvatele frustrující. Lidé tu žijí ve stavu celkové letargie, nejsou s to si pomoci vlastními silami, často ani nevědí jak. Žijí v pocitu ohrožení a strachu ze změn a nových věcí. V rámci takových společenství vzniká svět pravidel a hodnot, které jsou daleko od těch většinových. Tito lidé však netvoří homogenní celek, ale jsou vnitřně vysoce diferencovanou skupinou. Děti, které v těchto lokalitách vyrůstají, automaticky přejímají uvedené modely jednání a celá situace se tak mezigeneračně předává.“¹⁸ Nízkoprahová zařízení pro děti

¹⁸ NEDĚLNÍKOVA, D. et al. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. [online]. [cit. 2010-07-01]. s. 66, Dostupné z [www](http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf): <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf>

a mládež jsou v naší republice institucí poměrně novou, etabloující se zhruba od druhé poloviny devadesátých let minulého století. K jejich velkému rozvoji došlo na konci devadesátých let.¹⁹

„Služba je určena dětem a mládeži, které se ocitly v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženy, a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče. Jde o navazování kontaktu, poskytování informací, odbornou pomoc, podporu a vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života. Jedná se o stacionární formu sociální služby nízkoprahového charakteru.“²⁰ Cílem je minimalizovat rizika, která mohou nastat, a která souvisejí s jejich způsobem života. Nízkoprahové zařízení by jim mělo umožnit lepší orientaci v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohly svou nepříznivou sociální situaci řešit. Většina dětí z Husovy ulice navštěvuje speciální školy. Na vyučování se připravují málo nebo vůbec, volný čas tráví často na ulicích, protože většinou nemají jinou možnost, některé děti do školy ani nechodí. Nízkoprahové zařízení Darjav chce tento systém od základů změnit. Nízkoprahové zařízení funguje již od roku 2002, kdy Darjav vznikl. Z důvodu profesionalizace sociálních služeb se ho rozhodl registrovat na Krajském úřadě Pardubického kraje. Zde v srpnu 2007 registrovali nízkoprahové zařízení, terénní programy a sociálně právní ochranu dětí.

Zaměstnanci sdružení na ověřovacím testu ke kurzu Pracovník v sociálních službách:

¹⁹ ČECHLOVSKÝ, J. 2006. *Kořeny vzniku NZDM v České republice*. [online]. [cit. 2010-01-02] Dostupné z www: <<http://www.streetwork.cz/images/download/cechlovsky-historie-nzdm.doc>>

²⁰ HERZOG, A. et al. 2005. *Pojmoslovi Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. [online]. [cit.2010-01-02] Dostupné z www: <<http://www.streetwork.cz/images/download/pojmoslovi-nzdm-posledni-verze.doc>>

Před registrací zařízení museli zaměstnanci Darjavu absolvovat kurz s názvem: Pracovník v sociálních službách. Kurz trval 188 hodin a výuku prováděli akreditovaní lektoři MPSV se zaměřením na oblast sociální péče. Po úspěšném absolvování ověřovacího testu získali osvědčení o kvalifikaci s celostátní platností.

Poskytované sociální služby zajišťuje sdružení od roku 2002. Službu řídí sociální pracovníce, kterou je předsedkyně V. Horváthová a s ní spolupracuje pět pracovníků v sociálních službách, kterými jsou: Jan Müller, Eva Müllerová, Mária Štěpánková, Emilie Gašpárová a dříve Monika Čisárová. V. Horváthová provádí koordinaci činností, konzultuje jak s klienty, tak i s pracovníky v sociálních službách a vede odborné sociální poradenství, prevenci a rehabilitaci. Centrum je klientům k dispozici hlavně ve všední dny (od 11-19 hodin nebo od 15-19 hodin) a o víkend (od 15-19 hodin).

Nízkoprahové zařízení bylo na Krajském úřadě Pardubického kraje oficiálně registrováno dne 27. 8. 2007 podle ustanovení § 78 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. V registraci je uvedena přesná kapacita klientů, kterým jsou služby poskytovány. Kapacita byla na žádost poskytovatele zmenšena dne 7. 5. 2009.

Dále Darjav podával žádost o vydání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., která jim byla vyhověna dne 20. 8. 2007.

Nízkoprahové zařízení podle zákona o sociálních službách:

a) může pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě

b) může:

- zaměřovat svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí,
- zaměřovat svoji pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činností,
- věnovat pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní,
- zabraňovat pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí,
- nabízet dětem programy pro využití volného času se zřetelem k zájmům dětí a jejich možnostem,

- spolupracovat se školami, pověřenými osobami, zájmovými sdruženími a dalšími subjekty.

Konkrétní principy práce v nízkoprahovém centru:

(Jde o principy, které pracovníci nízkoprahového centra dodržují).

- Dodržování práv uživatelů (diskrétnost, bezpečí).
- Respektování volby uživatelů (dobrovolnost, jinakost, aktuální potřeby uživatele, výběr možných řešení).
- Seberealizace uživatelů.
- Poskytování informací.
- Individuální plán (podpora, přístup).
- Řešení problémů dle priorit, zaměření na celek.
- Oboustranná dohoda.
- Zachování anonymity klienta a mlčenlivost sociálního pracovníka.

Cílovou skupinou služeb jsou děti a mládež ve věku 7-26 let. Služba je určena klientům, kteří jsou ohroženi sociálně-patologickými jevy nebo mají životní styl neakceptovatelný majoritní společností. Díky umístění centra v přímém kontaktu s cílovou skupinou může docházet k systematické individuální a dlouhodobé práci.

Cílem je preventivním způsobem zabraňovat sociální exkluzi dětí a mládeže, jejich opakovaným neúspěchům a umožňovat jim kontakt s vrstevníky mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Pro tuto službu jsou prostory vybaveny: odbornou literaturou, školními učebnicemi a cvičebnicemi přizpůsobenými věku dítěte či studenta, dětskou beletrií, informačními brožurami, společenskými hrami a potřebami pro jednotlivé činnosti a kroužky. Klubovna je vybavena počítači, které mají od března roku 2009 přípojku na internet. Suterén je plně vybaven posilovacími a sportovními prvky.

Základními aktivitami nízkoprahového centra jsou:

1. Výchovné a aktivizační činnosti

Tyto činnosti jsou orientovány na:

- Pracovně výchovnou činnost.
- Návuk a upevňování pracovních schopností a dovedností.

- Výchovné preventivní besedy na různá témata (s např. sociální a zdravotní tematikou).
- Posilování životní aktivizace, vytváření základních sociálních a společenských kontaktů a uspokojování psychosociálních potřeb.

2. Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

3. Sociálně terapeutická činnost

4. Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. (Sem patří pomoc při vyřizování běžných osobních záležitostí, doprovázení a asistenční služby, zprostředkování kontaktů na jiné typy sociálních zařízení, pomoc při kontaktu s vrstevníky, rodinou či blízkými příbuznými).

Mezi metody, které centrum využívá, patří volnočasové a vzdělávací aktivity, motivační činnosti a prezentace výsledků jejich práce, která dětem zvyšuje sebevědomí a podporuje jejich soutěživost. Lektoři se snaží zábavnou formou předávat své získané zkušenosti a vést děti k samostatnosti.

Pracovníci centra se s klienty dohodli na dodržování konkrétních pravidel. Tomu předcházela beseda, na které pravidla společně projednali. Při kroužku Kutil poté vyrobili nástěnku, která pravidla zvěčnila. (Fotka nástěnky je umístěna v příloze práce.) Je umístěna ve vstupní místnosti Darjavu. Při hrubém nedodržení pravidel je dítě na jeden den vykázáno z prostor centra. Pokud se jeho chování opakuje, snaží se lektoři věc řešit s jeho rodiči.

Pravidla jsou následující:

1. Pozdravíme. (Oslovujeme: "Teto, strejdo").
2. Nebudeme se mezi sebou prát a pošťuchovat.
3. Nebudeme drzí.
4. Když je nás tu moc, hlásíme se.
5. Nemluvíme sprostě.
6. Neničíme nábytek
7. Nebudeme se posmívat kamarádům.
8. Budeme po sobě uklízet.

3. 1. 1 Projekty realizované v rámci nízkoprahového centra

a) Projekt mladý policista:

Vznikl v době, kdy Jan Müller pracoval současně jako strážník Městské policie a jako terénní pracovník. Děti zajímala jeho práce, a proto mu kladly různé otázky, nebo si chtěly prohlédnout jeho výstroj. To ho přivedlo k nápadu, že by mohl vzniknout projekt, který by s touto tematikou souvisel.

Děti kreslí dopravní značky

Hlavním problémem byl zpočátku strach nadřízených J. Müllera z toho, že výsledky projektu budou nežádoucí ve smyslu, že se děti naučí, jak se mají chovat při páchání trestného činu, aby se vyhnuly trestu apod. Hlavním záměrem J. M. naopak byla prevence kriminality a sociálně patologických jevů. Nějaký čas trvalo, než si u vedení projekt obhájil.

Děti se při něm formou seminářů a besed seznamovaly s prací policie, hasičů a zdravotnické záchranné služby – chtěl je tím motivovat ke vzdělávání a dalšímu profesnímu životu. Dalším záměrem bylo naučit je dopravní značení a základní pravidla silničního provozu, aby věděly, jak se mají chovat na komunikacích. Byly zorganizovány přednášky na téma základní lidská práva, při kterých se děti dozvěděly význam různých právních pojmů. Učily se též pravidla pro poskytování první pomoci. V rámci kroužku probíhaly pod vedením odborníků přednášky o návykových látkách. Dětem a mládeži tito odborníci poskytli informace o jejich rozdělení a širším dosahu jejich užívání na zdraví a život jedince. V závěru projektu se děti několikrát zúčastnily výletu na dopravní hřiště, kde si všechny své nabyté vědomosti mohly v praxi vyzkoušet.

Úspěšnost tohoto projektu byla téměř okamžitá, protože si např. děti hrály na vyšetřovatele a když někdo rozbil okno, snažily se zjistit viníka a poté ho diplomaticky donutit k nápravě, tzn. dítě se přiznalo rodičům a ty nechali okno zasklít. Po čase se ukázalo, že počet rozbitých oken za jeden měsíc, jejichž opravu hradilo město, rapidně klesl. V současnosti již rozbitá okna plně hradí rodiče.

J. Müller s dětmi na dopravním hřišti

Díky tomu, že je projekt Mladý policista od počátku realizace hrazen z dotačních fondů města (program zaměřený na prevenci kriminality) a díky jeho úspěšnosti a rozšiřování o další podpůrné činnosti (Kutil a Zahrádkář), které nepřímo souvisejí s původním obsahem projektu, došlo v roce 2010 ke změně názvu projektu na **Šikulové**.

Měsíčně se průměrně projektu Mladý policista zúčastnilo 20 dětí. Celkem jich projektem prošlo okolo 70.

b) Projekt Kutil:

Jeho hlavní náplní je rozvíjení motorických a praktických dovedností dětí a mládeže. V jeho rámci probíhá hromadné zvelebování společných prostor domů náležících k lokalitě, např. natírání a oprava chodeb, úklid nebo výroba dřevěných hraček a poštovních schránek.

Jeho výsledky se ukázaly rychle, jelikož si děti díky zvelebování vytvořily vztah k vykonané práci, výtržnosti se časem omezily a děti dokonce dohlížely na to, aby jejich práce nebyla zničena. Staly se mnohem zodpovědnějšími. Přestalo také vykrádání schránek a strhávání jejich označení se jménem příjemce – toto byl veliký problém, protože se místním obyvatelům často ztrácely důležitá psaní, dokumenty

nebo poukázky na peníze. Pracovníci pošty si stěžovali, že nevědí do jaké schránky psaní vhodit.

Výroba dřevěných hraček

Kroužku Kutil se měsíčně účastnilo přibližně 15 dětí. Celkem jich tímto kroužkem prošlo okolo 40.

Výroba poštovních schránek

Projekt Ranníček:

Fungoval na principu sociálně pedagogických aktivit. Matka ráno své dítě v předškolním věku do prostor sdružení přivedla a po poledni si ho vyzvedla. Většina romských dětí totiž nenavštěvuje mateřskou školu a to z nejrůznějších důvodů. Romská žena je velice zaneprázdňená a při větším počtu dětí je problémem pravidelně dítě do předškolních zařízení dopravovat.

Často se stává, že školky v blízkosti bydliště jsou obsazené a matka nemůže cestovat denně s více dětmi hromadnou dopravou. Další problém představuje nedostatek finančních prostředků na stravu, výlety, školné, vhodné oblečení, nebo děti školku navštěvovat nechtějí – strach z cizího prostředí. Některé matky si ani neuvědomují pozitiva předškolního vzdělávání v mateřské školce.

Stávalo se tedy např. to, že matka děti zanechala bez dozoru na dvoře, aby mohla vše potřebné obstarat. Děti se tedy hrabaly v odpadu nebo rýpaly do omítek apod. J. Müller jako terénní pracovník celý blok obešel a informoval maminky o tom, že mají možnost své děti přivést do Darjavu, kde mohou trávit celé dopoledne v čase od 8 do 12 hodin.

Hlavním cílem programu bylo suplovat chybějící sociální potřeby dítěte. V rámci tohoto projektu je zaměstnanci učili zvládat:

- Základní pravidla, která poté využijí při povinné školní docházce: hygienická, sociální a komunikační.
- Rozvíjeli jejich logické myšlení různými hrami.
- Naučili děti jednat s cizími lidmi. Ty pak přestaly být fixované na matku.

Předškolní děti malující temperami

Výhodou projektu bylo, že Ranníček vedli sami pracovníci Darjavu, tzn. Romové, kteří dětem lépe rozumí a vycházejí i ze zkušeností z výchovy svých vlastních dětí. Většinu v klubu tvořily děti romské, tudíž nedocházelo k jazykové bariéře a nepochopení. Výhodou byla přítomnost klubu přímo v místě, kde většina dětí bydlela.

Pracovníci Darjavu mluvili na děti pouze česky, aby rozšiřovali jejich slovní zásobu. Některé děti uměly český jazyk méně, než jazyk romský, proto s nimi pracovníci Darjavu měli více práce. Např. počítání do deseti je učili převáděním romského jazyka do českého. Častým jevem jak u dětí, tak i dospělých je, že když nadávají, tak používají většinou jazyk romský. Stává se tedy, že zaměstnanci nevědomky mluví na děti romsky, ale jejich prioritou je děti naučit hlavně jazyk česky.

Časem se počet předškolních dětí zvyšoval a tak byla navázána úzká spolupráce s mateřskou školou v okolí. Děti se po domluvě s ředitelkou této školy umísťovali zde. Byl též navázán kontakt se sociálním odborem města Pardubice a postupně se řešily individuální sociální případy dětí (sociální příplatky, odpuštění školného apod.). Matky brzy zjistily, že mají více času pro sebe, mohou si v klidu zajít nakoupit, vyřídit své záležitosti na úřadech či si dojít k lékaři.

Mezi problémy zpočátku patřilo, že se maminkám nechtělo brzy vstávat nebo dítě do Darjavu odvést, nebo naopak maminky výhod zneužívaly a chodily po návštěvách. Následovalo pak pozdní vyzvednutí dítěte z Darjavu apod. Zaměstnanci se tento problém snažili vyřešit vzájemnou domluvou.

V dnešní době tento projekt nepokračuje, protože se maminky dětí přesvědčily o výhodách předškolního vzdělávání a umísťují tedy své děti do Mateřských škol v okolí.

Ranníčkem měsíčně prošlo cca. 8 dětí. Celkem jich projektem prošlo 20.

Doučování:

Pracovníci sdružení s ním začali současně při vzniku nízkoprahového zařízení. Doučovali jak děti, tak mládež. Z profesionálního hlediska na tuto práci nemají dostatečnou kvalifikaci, a proto Darjav započal spolupráci s Univerzitou Pardubice, konkrétně tedy s Filosofickou fakultou, Katedrou věd o výchově.

Já s dětmi při doučování

Začali do něj docházet studenti z oboru Humanitních studií nebo Sociální antropologie, kteří v něm vypomáhají a doučují. Studenti zde vykonávají odbornou praxi. Já sama jsem v Darjavu absolvovala oba semestry povinné odborné praxe.

Největším problémem je motivace k tomu, aby se vůbec děti doučovat chtěly a bohužel to nešlo udělat jinak, než jim vysvětlit, že pokud se nebudou doučovat, tak nebudou moci kreslit, hrát si v klubovně nebo pracovat na PC (to vše probíhá v jedné místnosti). Zádrhelem je také udržet děti soustředěné. V místnosti, kde jsou minimálně tři dospělí a čtyři děti jde špatně udržet pozornost a soustředěnost. V dlouhodobých plánech sdružení do budoucna je sehnat prostory, které by byly vyhrazeny pouze pro účel vzdělávání.

Z praxe mohu uvést příklady zlepšení prospěchu. Např. čtrnáctiletá dívka M., která dva roky za sebou dělala v létě opravné zkoušky, se po tříměsíčním doučováním zlepšila o dva kvalifikační stupně ve fyzice a anglickém jazyce. Dalším příkladem je jedenáctiletá S., která si matematiku a český jazyk zlepšila na výbornou.

Nevýhodou bylo, když se jedna ze studentek snažila navázat kontakt se školou, konkrétně s třídní učitelkou. Setkala se s nesouhlasem matky dítěte, která jí doporučila, aby se o tyto věci přestala zajímat. Dalším problémem je také nezájem rodičů o účast na domácí přípravě jejich dětí. Např. v notýsku na poznámky osmiletého D. jsem našla neustálé stížnosti třídní učitelky na chlapcovu nepřipravenost (pomůcky, domácí úkoly apod.).

V Darjavu se denně doučuje okolo 8 dětí. Měsíčně jich doučováním projde přibližně 80. Z osobní zkušenosti vím o 8 dětech, kteří se intenzivně a pravidelně doučují.

Romský debatní klub:

Vznikl tak, že slečnu Věru Horváthovou kontaktovala v roce 2006 Asociace debatních klubů ČR s nabídkou pořádání soutěže s názvem Romská debatní liga a jestli by děti ze sdružení o danou soutěž měly zájem.

Debaty je základní aktivita demokratické společnosti. Její historie sahá až do antiky. V rámci Romské debatní ligy jde o diskuzi na zadané téma. Je to forma přesvědčování debatéra, který doufá, že tím změní názory posluchačů. Doufá, že posluchače přesvědčí, aby věci viděli jeho očima. Soutěžní debatu charakterizuje formálnost struktury, omezení sporu a pravidla, na základě kterých lze určit vítěze.

Průběh přípravy i turnaje je následující. Pořadatel z Asociace debatních klubů

ČR zašle e-mail, ve kterém navrhuje termíny, ze kterých si kluby vyberou. Týden před turnajem buď zašle návrhy témat, ze kterých je možné si jedno vybrat, nebo pošle téma, které již bylo stanoveno. Děti tedy mají možnost se připravit.

Turnaje jsou většinou třídní a děti jsou ubytovány v různých ubytovacích zařízeních a v hotelech. Turnaj je rozdělen na několik kol a v každém z nich soutěží proti sobě dva týmy po dvou členech. Debatuje se pouze v českém jazyce. Na mezinárodních turnajích se debatuje v jazyce anglickém. V jednom kole vždy jeden z týmu popíše obsah tématu a druhý ho podrobněji rozvede. Soupeři jim poté kladou otázky. Následně si týmy své role prohodí. Porota jejich vystoupení bodově hodnotí ve **třech hlediscích**:

- obsah
- struktura
- forma

Bodové ohodnocení má pět stupňů:

1. Vynikající (27-30 bodů).
2. Nadprůměrný (23-26 bodů).
3. Dobrý (20-22 bodů).
4. Slušný (17-19 bodů).
5. S rezervami (14-16 bodů).

Vyhrává tým s nejvyšším bodovým ohodnocením.

Soutěže se mohou účastnit děti a mládež od 13 do 19 let. Účast v soutěži, ubytování a strava jsou zdarma, takže může jet kdokoliv. Na prvních turnajích se děti z Darjavu učily hlavně základní pravidla v debatování. Darjav se účastnil již jedenácti turnajů a pořádá i cvičné turnaje v Darjavu, kde děti mohou navrhnout téma, na které chtějí debatovat. Témata, na které se již debatovalo, byly např. rasismus, volby, třídění odpadu nebo jestli chtějí Romové pracovat.

Výhodou tohoto projektu je, že se děti učí řešit své problémy jinak. Často docházelo k hádkám a pomluvám a díky tomuto projektu se děti učí si o problémech otevřeně promluvit. Dále rozvíjejí své komunikační schopnosti a dovednosti, rozšiřují svou slovní zásobu a učí se významy cizích slov. Neposlední výhodou je to, že při cvičných turnajích v Darjavu se řeší problémy, které jsou v lokalitě aktuální jako např. šikanování dospělých a děti sami navrhnou řešení těchto problémů. Na soutěžích mají také možnost se pravidelně setkávat s dalšími romskými dětmi např. z Brna a Kojetína.

Na fotografii nejúspěšnější debatérka Nikola Müllerová

Debatní klub Darjav má za sebou řadu úspěchů, které tkví v tom, že má širokou členskou základnu a debatéry, kteří již nasbírali velké množství zkušeností. V roce 2008 jeho členové navštívili Bulharsko na mezinárodním setkání debatních klubů, kterého se účastnili kluby z 35 zemí světa, učili se zde novým mezinárodním pravidlům a zdokonalovali se v anglickém jazyce.

Fotografie dokumentuje průběh debaty

V roce 2009 jeli dva členové klubu do Bosny a Hercegoviny na další mezinárodní soutěž. Díky tomu, že se Asociace debatních klubů ČR přihlásila do

celostátní soutěže Gipsy spirit, kde bylo přihlášeno 110 romských organizací, byla vybrána mezi pár nejlepších.

Členové debatního klubu Darjav proto získali pozvánku na slavnostní vyhlášení. O soutěži Gipsy spirit byl natočen i medailonek, který se vysílal 5. 12. 2009 na ČT 24. Televize tehdy natáčela i v samotném Darjavu, což přispělo k lepším referencím a větší úspěšnosti v realizaci projektů zaměřených na debatní klub, na které mohou zaměstnanci sdružení sehnat finanční prostředky.

Průměrně se jedné soutěže účastní 15 dětí. Celkem Romským debatním kroužkem prošlo 35 dětí.

Zahrádkář

Vznikl z projektu Mladý policista. Byl vymyšlen proto, aby mohly děti opravovat to, co samy napáchaly za účelem vytváření vztahu k těmto věcem. Zahrádka vznikla díky stížnostem okolních obyvatel, protože jim děti chodily krást to, co si vypěstovali. Jan Müller s dětmi a dalšími lektory vytvořili na zahradě velký záhon přesně v místě, kde děti nejčastěji přelézaly plot a ničily zahrádky sousedních obyvatel.

Ukázka práce dětí na záhonu

Výhodou bylo, že děti přestaly okolní zahrádky ničit a dokonce tu svou vlastní zahrádku chránily před ostatními dětmi, které by jí chtěly poškodit. Naučily se také sázet, starat se o rostliny, naučily se jejich názvy, na čem rostou, jestli jsou jednoleté nebo trvalky, jak se nazývají plody určitých rostlin, základy ekologické výchovy, jak se zdravě jí a jaké vitamíny obsahují určité druhy ovoce a zeleniny. Vše, co děti vypěstovaly si samy snědly. Vypěstovaly dokonce i meloun (na fotografii níže).

Nevýhodou bylo, že děti, které práce na zahradce nebavila a nechtěly se přidat k ostatním jednou zahrádku zničily, když ostatní byly na soutěži s Romským

debatním klubem. Po zjištění viníka se buď zavolala Policie, která věc náležitě vyřešila, nebo si viník sám vybral trest např. kompletní úklid zahrady a dvora. Velikou výhodou tohoto činu byl výchovný aspekt. Děti totiž na vlastní kůži okusily, jaké to je, když jim někdo zničí jejich vlastní práci. Projektu Zahrádkář se měsíčně zúčastní 25 dětí. Celkem jím doteď prošlo 70.

Vypěstovaný meloun

Výlety

Nejčastěji v letních měsících organizují pracovníci Darjavu výlety např. do ZOO, na koupaliště nebo do muzea.

Děti na výletě v ZOO

Aby na ně jezdily děti, které si to opravdu zaslouží, vytvořila se tabulka se jmény dětí a zde za každé zlobení dostalo dítě černou tečku a za dobré chování a dobré výsledky ve škole tečku červenou. Na výlet nemohl jet ten, kdo měl 5 černých teček. Každého výletu se účastnilo přibližně 35 dětí a 5 dospělých.

3. 1. 2 Odlišnosti přístupu k výchově a vzdělávání romských dětí

Zde uvádím přehled největších problémů, které klienty (děti a mládež) nízkoprahového zařízení omezují v rychlejším rozvoji. Přehled bude též uveden ve sborníku, který bude výstupem konference s názvem: Etické a psychologicko-pedagogické aspekty práce s dětmi z odlišného sociokulturního prostředí. Konference jsem se aktivně účastnila společně s kolegyněmi z oboru.

Rodinný vzor

Vzhledem k podmínkám, které mají často romští rodiče na trhu práce a v závislosti na jejich nedostatečném vzdělání, dochází k tomu, že od nich děti přebírají jejich životní postoje, a proto nemají důvod být cílevědomí a motivovaní k dalšímu studiu.

Další překážkou ve vzdělávání romských dětí je jejich obava, že s nabytým vzděláním se buď odcizí své rodině, nebo naopak budou mít povinnost ji materiálně zabezpečovat. V obou směrech se zdá být výhodnější „nevybočovat z řady“ a zůstat v rámci komunity „průměrný“.

„Některé z hlavních příčin školní neúspěšnosti romských dětí jsou: odlišný jazykový vývoj, odlišná kvalita plnění funkce rodinné výchovy, u některých Romů nedocenění významu vzdělání, nedostatečná příprava na školu, nižší informovanost části dětí vyplývající ze sociální izolovanosti mnohých rodin a nedostatečná připravenost učitelů pro práci s minoritami.“²¹

Kulturní odlišnosti

Oproti majoritní společnosti, která se ve výchově dítěte zpravidla řídí jasně stanovenými pravidly předávanými z generace na generaci, se romská rodina orientuje především na individuální potřeby dítěte. Např. zatímco neromské dítě musí jít spát v rodiči přesně stanoveném čase, romské dítě si čas spánku stanovuje

²¹ ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2. vyd. Praha: Grada, 2001. s. 42- 43. ISBN 80-247-0277-0

samo. V důsledku této poměrně volné nedirektivní rodinné výchovy „představuje pevný rytmus školy pro romské dítě značnou zátěž.“²²

Pomůcky

V důsledku vysoké porodnosti, stísněných bytových prostor a nepříznivé finanční situace, dochází ve většině romských rodin k tomu, že dítě nemá vyhrazený prostor pro domácí přípravu, čtení a psaní. Za velmi negativní jev z hlediska vzdělávání považují fakt, že romské děti kromě školních učebnic (až na výjimky) doma nemají jinou knihu v osobním vlastnictví. Vzhledem k tomu, že čtení jako dovednost je základním předpokladem pro to, aby dítě bylo úspěšné jak na 2. stupni základní školy, tak i v dalším studiu, je toto zjištění velmi varující.²³

Jazyk

„Romské dítě ovládá ve věku 6 – 7 let v průměru pouze okolo 200 až 400 slov vyučovacího jazyka, zatímco by jich mělo umět při vstupu do první třídy okolo 2000 až 4000.“²⁴ Ve škole se mnohdy zapomíná na fakt, že romština je jazyk zcela odlišný svou slovní i větnou stavbou od češtiny a dítě pak logicky při běžném užívání českého jazyka, při použití romského jazykového schématu, dělá často chyby.²⁵ Záleží na tom, v jakém jazykovém prostředí dítě vyrůstá. Dnes se v Čechách už téměř nestává, že by dítě vyrůstalo jen v romském jazykovém prostředí. Pro úroveň zvládnutí češtiny nehraje roli, zda dítě umí nebo neumí romsky, neboť každé dítě je schopno naučit se bez problémů dvěma i více jazykům. Důležité je však, aby alespoň jeden z nich byl pojmově bohatý, správně jazykově strukturovaný a zažitý v nevhodnějším věkovém období.²⁶

²² VÁGNEROVÁ, M. in KUBÁTOVÁ, D. *Životní Styl a vzdělávání dětí migrujících cizinců*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2004. s. 25. ISBN 80-7044-584-X

²³ KUBÁTOVÁ, D. *Životní Styl a vzdělávání dětí migrujících cizinců*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2004. s. 31. ISBN 80-7044-584-X

²⁴ MALÁ, H. *Výchova, vzdělávání a biologický vývoj cikánských dětí a mládeže v ČSR*. Praha: Univerzita Karlova, 1984. s. 23

²⁵ ŽLNAYOVÁ, E. in KUBÁTOVÁ, D. *Životní Styl a vzdělávání dětí migrujících cizinců*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2004. s. 19. ISBN 80-7044-584-X

²⁶ ŽLNAYOVÁ, E. *Pojmový svět žáků prvního ročníku základních škol z hlediska romštiny*. Praha: MENT, 1995. s. 17

Abstraktní myšlení

Pro pochopení odlišnosti romských dětí je třeba si uvědomit, že jsou v rodině odmalička stimulovány jinak než děti neromské. „Jejich inteligence se proto rozvíjí jiným směrem, než jak by bylo užitečné pro školní výuku dnešního typu. Abstraktní uvažování, tak důležité pro školní práci, není v romské rodině rozvíjeno. Romské dítě nemívá tzv. logické hračky. Také se hůře soustřeďuje, protože má vytvořenou jen slabou úmyslnou pozornost.“²⁷ To můžu potvrdit ze své zkušenosti s doučováním, kde jsem v 90% narazila na děti, které měly problémy s matematikou a českým jazykem díky horšímu logickému myšlení.

3. 2 Terénní sociální práce

Terénní sociální práce je z hlediska zákona o sociálních službách realizována prostřednictvím terénních forem sociálních služeb. **Sociální službou** se přitom podle § 3 a) zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Jednotícím znakem těchto služeb je jejich naplňování v přirozeném sociálním prostředí, které se dle paragrafu § 3 vymezuje jako rodina a sociální vazby k osobám blízkým, domácnost osoby a sociální vazby k dalším osobám, se kterými sdílí domácnost a místa, kde osoby pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity.

Tato služba je v rámci komplexní práce sdružení velice významná. Je poskytována Darjavem od roku 2007.

Sociální práce je v organizaci poskytována v následujícím rozsahu:

- sociální služby
- sociální poradenství poskytované ambulantně celoročně (cílová skupina: osoby, jednotlivci, či celé rodiny, nacházející se v obtížných životních situacích, řešení sociálních a bytových problematik, zaměstnanost, rekvalifikace apod.)

²⁷ DUNOVSKÝ, J. In KUBÁTOVÁ, D. *Životní Styl a vzdělávaná děti migrujících cizinců*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2004. s. 24. ISBN 80-7044-584-X

Sociální služby jsou poskytovány podle zákona č. 108/ 2006 Sb. o sociálních službách. Podle § 2 a § 37 je dán nárok každé osoby na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství.

Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb. Poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.

Tuto službu se Darjav rozhodl registrovat, aby měl vyšší kredit (organizace, která má registraci sociálních služeb, působí navenek profesionálně a daleko lépe dosáhne na finanční zdroje, zejména jsou-li hrazené státem). Registrace je dobrovolná.

Sociální poradenství je v Darjavu poskytováno ambulantně celoročně. Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování.

Obecné cíle sociální práce:

- Prevence sociálního vyloučení a jeho prohlubování.
- Prevence sociálně rizikových jevů.
- Sociální začleňování.
- Mírnění negativních důsledků a rizik životních situací klientů, včetně jejich dopadu na společnost.
- Zmírňování nerovností, včetně nerovného přístupu ke službám, vzdělávání, bydlení atp.
- Pomoc klientům získávat/ znovu nabývat sociální kompetence.
- Předávání informací.

„Konkrétní cíle, které by sociální služba měla naplňovat, stanovuje uživatel ve spolupráci s pracovníkem. Uznání práva na volbu a požadavek přizpůsobit služby individuálním potřebám, přáním a preferencím uživatelů služeb znamená zaměření sociálních služeb na realizaci osobních cílů uživatelů. Osobním cílem je v kontextu

sociálních služeb to, čeho může uživatel využíváním sociální služby dosáhnout.“²⁸ To znamená, že pracovníci Darjavu při své práci vycházejí z individuálních potřeb uživatelů.

Jak již bylo zmíněno v kapitole nízkoprahové zařízení, v Darjavu pracuje sociální pracovnice V. Horváthová, terénní sociální pracovník J. Müller a měnící se počet ostatních pracovníků (v závislosti na dotaci) v sociálních službách (maximálně 5 lidí/ minimálně 2 lidi). Veškeré změny se písemně hlásí Krajskému úřadu Pardubického kraje. Kurz „Pracovník v sociálních službách“ absolvovali zaměstnanci Darjavu v letních měsících roku 2009.

Od 1. srpna 2009 vyšla v platnost novela zákona č. 108/ 2006 Sb. o sociálních službách, která ukládá povinnost vzdělávání pracovníků v sociálních službách absolvováním akreditovaného (MŠMT) kurzu v časovém rozsahu minimálně 24 hodin, který je v souladu se zákonem. Všichni pracovníci též musí být očkovaní proti hepatitidě typu B (pracovníci Darjavu byli očkovaní v roce 2009). Standardy v poskytování sociálních služeb kontroluje krajský úřad formou inspekci sociálních služeb.

Terénní sociální práce od vzniku sdružení do února roku 2010 využilo 138 klientů. Nejvíce je obyvatelé lokality využívají na podzim a v zimě. Je to spojeno se sezónními pracemi. Na jaře a v létě totiž romští muži pracují jako kopáči a nemají takovou finanční nouzi.

3. 2. 1 Problematika řešená v rámci terénních sociálních prací

Problematika v oblastech bydlení v Husově ulici a řešení sociálních situací jejich nájemníků byla řešena ve spolupráci s městem Pardubice na pravidelných schůzkách, které iniciovalo sdružení Darjav. Město se zpočátku bránilo jakékoli spolupráci. Tvrdilo, že pomoc těmto obyvatelům je zbytečná. Zástupci Darjavu však zastávali jiný názor a představovali městu plány, jak tyto stávající situace řešit.

²⁸ NEDĚLNÍKOVA, D. et. al. Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce. [online] Ostrava: 2007, 13 s. [cit. 07.01.2010]. Dostupné z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf)

Obečně hlavní problémy v terénu se týkaly:

- nepořádku v lokalitě
- zadluženosti obyvatel.

Pro odstranění nepořádku se J. Müllerovi nabízelo jediné řešení a to umístění kontejnerů, které mělo zaplatit město, a jejich následný odvoz.

Městu se to zpočátku moc nezamlouvalo, protože předpokládalo, že se tím problém nevyřeší a nepořádek se v lokalitě nahromadí znovu. Začala tedy vzájemná jednání a nakonec došlo k povolení. Odvezlo se cca. sedm menších kontejnerů na odpad.

Dvůr vnitrobloku s kůlnou

Na dvoře v té době stály staré kůlny, které sloužily jako skladiště věcí nájemníků, kteří okolo nich hromadili odpadky a staré věci. Do roka zde byl opět nepořádek. Město mělo bohužel pravdu. Jednání města a sdružení se opakovala a byl dohodnut kompromis. Město zaplatilo polovinu nákladů na umístění a odvoz kontejnerů a na druhou polovinu se složili všichni obyvatelé domů.

Díky tomu, ale mezi nimi docházelo ke sporům a hádkám. Obyvatelé se z nepořádku navzájem obviňovali apod. Jiné řešení, ale nepřicházelo v úvahu. V dlouhodobější perspektivě se jejich finanční příspěvní ukázalo jako správné. Lidé se od té doby snaží na pořádek dohlížet.

S tímto úzce souvisela i otázka úklidu společných prostor. Lidé nechtěli uklízet, protože jejich práce byla brzy zmařena. Darjav nejdříve nevěděl, jak věc vyřešit. Prostřednictvím dotace z Úřadu práce z programu Veřejně prospěšných prací zaměstnali na dobu 1 roku 1 osobu na zajištění úklidu v lokalitě. Jelikož byl projekt

úspěšný, přesvědčili zaměstnanci Darjavu město o realizaci projektu s názvem Domovníci v lokalitě.²⁹

Součástí každého domu v lokalitě jsou sklepní prostory, kde má každý nájemník svou vlastní kóji na uskladnění majetku. Ke každé kóji patřilo okénko s drátěným sklem, které bylo pravidelně ničeno a uskladněný majetek byl odcizován. Na místo tedy často musela jezdit policie a krádeže řešit. Viníky byly většinou děti a mládež z lokality. Jelikož jsou domy v majetku města, tak náhradu sjednávalo město. Zástupci Darjavu tedy po poradě s městem zařídili, aby se okna vyměnily za kovové mříže, které budou bezpečnější a též efektivnější v rámci odvětrávání. Firma, která měla zakázku provést nejdříve přivezla mříže, které fungovaly na principu našroubování. J. Müller tedy musel ji i město přesvědčit, že pokud mříže nesvaří, tak je lidé odcizí a odnesou do sběrných surovin. Město radu akceptovalo a zabezpečené kóje nájemníkům slouží dodnes.

Díky společným elektrickým rozvodům (světlo na chodbě) si lidé nelegálně odebírali elektrický proud. Náklady za spotřebu elektrického proudu se rozpočítávaly mezi všechny nájemníky. Samozřejmě na to dopláceli lidé, kteří řádně platili.

Došlo to dokonce až tak daleko, že se neznámý obyvatel napojil na hlavní elektroměr (velmi nebezpečné), protože se tímto způsobem nedal měřením zjistit odebíraný proud. Tento člověk proud prodával ostatním lidem, takže na trestné činnosti ještě vydělal. V té době pan J. M. pracoval jako strážník u policie a snažil se tomu zabránit. Někteří lidé z něj měli respekt, ale někteří mu vyhrožovali. Snažil se hlavně upozornit město na tuto problematiku a chtěl, aby byla městem co nejdříve vyřešena. Předpokládal, že když lidé přestanou načerno odebírat elektřinu, tak se podstatně sníží i jejich zadluženost. Z těchto důvodů zástupci Darjavu uskutečnili další schůzku, kde navrhli městu, aby do všech společných prostor zakoupilo světla na čidlo a tím by se zamezil nelegální odběr elektřiny. Tak se stalo a dnes dochází pouze k případům, kdy se např. jedna rodina z důvodu vlastního odpojení elektrického proudu napojí na druhou a dohodnou se na finančním vyrovnání.

Město se podle J. M. příliš o příčiny zadluženosti nájemníků Husovy ulice nezajímalo. Jedním z největších příčin přitom byl společný vodoměr pro patro, ve kterém bydlí několik rodin. Měsíční částka za vodu se tehdy poměrně rozpočítávala

²⁹ Viz. kapitola Projekty organizované v rámci terénních sociálních prací.

mezi obyvatele jednoho patra. Rodina je pro Romy jedním ze smyslů života, a proto Romové cítí morální zodpovědnost se o všechny členy rodiny postarat. Díky tomu docházelo k nelegálnímu bydlení. Prakticky bydlelo v jednom bytě 1+1 až pět lidí navíc. Spotřeba vody se tedy logicky zvýšila. Na tříčlennou rodinu, která bydlela v patře společně s rodinou, která poskytla nelegálně ubytování svým členům, pak vycházel účet za vodu ve výši např. patnácti tisíc Kč a přitom fyzicky vodu sama nespotřebovala.

Zástupci Darjavu tento problém přibližně čtyři roky opakovaně řešili na schůzkách s městem a podávali písemné žádosti, aby se situace začala řešit. Argumentovali tím, že vybudování vodoměrů pro každou bytovou jednotku vyřeší dva problémy najednou. Za prvé se sníží zadluženost a za druhé se zamezí nelegální bydlení. Město argumenty akceptovalo a samostatné vodoměry vybuďovalo, ale mělo obavy, že s nimi obyvatelé budou zacházet nelegálním způsobem – tedy tak, že by manipulovali odečty, umístilo je však raději z jejich blízkého dosahu – na chodby v domech. Tato obava se však později nepotvrdila.

Občas se děje, že někdo uzavře hlavní uzávěry vody a obyvatelé si stěžují, nebo se kradou plechová dvířka kryjící vodoměry. Město na problém zareagovalo instalací kamer.

Díky vyhlášce č 23/2008 Sb. O technických podmínkách požární ochrany staveb musí být v každém vchodě umístěný hasící přístroj. Město se samozřejmě vyhláškou řídilo i v Husově ulici a nainstalovalo do každého vchodu hasící přístroj. Jejich nainstalování dlouho nevydrželo, protože děti byly zvědavé, takže většina z nich byla brzy zničená, použitá, nebo vypuštěná. Jan Müller hned zareagoval a se svým kroužkem Mladý policista zorganizoval přednášku, na kterou pozval hasiče, kteří v rámci prevence vysvětlili dětem k čemu hasící přístroje slouží, jak se s nimi má zacházet a samozřejmě zodpovídali na všetečné dětské otázky. Jedna událost³⁰ zapříčinila zlepšení této problematiky. Jeden byt v lokalitě totiž vyhořel. Děti tedy viděly jak mohou vypadat reálné následky požáru a uvědomily si, že hasící přístroj je věc velmi potřebná, třeba i pro ně.

³⁰ Bohužel ne přínosná.

Individuálně se v rámci terénních sociálních prací řešili:

- splátkové kalendáře
- závislosti na hracích automatech
- špatné zacházení s dětmi.

Neschopnost platit nájem, elektřinu a plyn se řeší splátkovými kalendáři. Dále potřebují lidé radu nebo asistenci při vyjednávání s úřady. Často pan Müller pomáhá s vyjednáváním splátkového kalendáře a pak zpětně kontroluje, jestli jeho klient skutečně zaplatil, aby jeho práce nebyla zbytečná. Díky tomuto systému si lidé navykli, že pokud něco potřebují, musí pro to též něco vykonat.

Hlavní příčiny nezaměstnanosti obyvatel plynou buď ze ztráty pracovních návyků, nebo z příslušnosti k romskému etniku. Sám pan Müller uvedl, že příslušnost k romskému etniku znamená často, že se dotyčný musí snažit pracovat lépe a spolehlivěji než ostatní zaměstnanci, protože je díky stereotypním názorům společnosti více kontrolován. Podle něj je pro Romy nejlepší zaměstnání práce kopáče.

Největším problémem zadluženosti je závislost na hracích automatech: např. muž s šestičlennou rodinou, který je jediným zaměstnaným³¹ často více než polovinu své odměny prohraje v automatech, nebo utratí za alkohol a cigarety. Situace se většinou vyhroutí až tak, že vlastní ženě bere sociální příspěvky, které si ona fyzicky přebírá na úřadě. J. Müller se snažil najít řešení a začal tedy těmto ženám radit, aby si zřídily v bance běžný účet a nechaly si peníze posílat na něj. V mnoha případech došlo k tomu, že se o tom manžel nebo druh brzy dozvěděl a žena to „svedla“ na J. Müllera, kterému bylo následně vyhrožováno. Přibližně v polovině případů se ale toto řešení ukázalo jako vhodné.

Pracovníci sdružení také několikrát upozorňovali sociální pracovnice na případy rodin, které špatně zacházely s dětmi a chtěli docílit toho, aby se to nějakým způsobem řešilo. Nadiktovali tedy sociálním pracovníkům jména a adresy rodin. Bohužel se několikrát setkali s jejich nezájmem. Sice jim pracovnice říkaly, že se snažily v místě bydliště rodinu sehnat, ale opak byl pravdou. Např. sociální pracovnice přišly za J. M do sídla Darjavu s tím, že rodinu nezastihly doma. On se

³¹ Většinou pracuje nelegálně jako kopáč

tedy nabídl, že půjde s nimi. Pracovnice ale svým krokem mířily na jiné místo, než kde rodina skutečně bydlela. Tím mu dokázaly, že nikdy v rodině na kontrole nebyly, protože ani nevěděly, kde rodina skutečně bydlí.

Od té doby se snaží nenásilnou formou³² pracovníky města kontrolovat a připomínat jim, že je o něco žádal. J. M. se domnívá, že kdyby matkám bylo poskytováno účelné poradenství, tak by se jejich situace zlepšila. Byl svědkem umístění několika dětí do dětského domova a dle jeho názoru by se tomu dalo díky prevenci a sociální práci zabránit.

Podobné situace řešil i s policií, která podle něj spoustu případů, které se v lokalitě staly, nedořešila. Díky tomu nebyl potrestán viník a následkem toho nemají potencionální viníci strach a mají motivaci trestné činy páchat dál.

3. 2. 2 Projekty terénních sociálních prací

Domovníci v lokalitě

Tento projekt vznikl v roce 2004 a měl vyřešit neustálé spory o úklid společných prostor. Jeho podmínky byly dlouze vyjednávány s městem, které po dostatečné argumentaci souhlasilo. Fungoval na principu „odpracování“ dluhů, díky pravidelnému úklidu společných prostor (chodeb). V. H. a J. M. ještě navíc vyjednali možnost odpuštění penále z dluhu, které činilo mnohdy i několiknásobek částky, než samotný dluh na nájmu.

Město si stanovilo několik podmínek a to, že do projektu nesměly být zařazeny rodiny, se kterými již probíhá soudní řízení ohledně dluhu na nájmu. Další podmínkou bylo pravidelné placení nájemného, úklid dle stanoveného časového harmonogramu s jeho následnou kontrolou a snaha o splácení dluhu.

O projektu se každé tři měsíce odevzdávala městské radě zpráva, kterou vypracovával J. Müller a V. Horváthová a na jejím základě mohl být dluh na nájmu odpuštěn. Ještě před odpuštěním dluhu se konala pracovní setkání s městem, kde se probírali hodnocení práce jednotlivých domovníků s další možností odpuštění

³² Otázkou typu: „Dobrý den, rád bych se Vás zeptal, jestli už zde byla paní M. vyřešit její problém.“

penále. Zpočátku museli práci domovníků kontrolovat zástupci Darjavu a poté s tím začali i lidé navzájem.

Jedna rodina si např. díky úklidu splatila přibližně 50 000 Kč a velmi jí to pomohlo ve zlepšení životní úrovně. Bohužel byl tento projekt zneužit a rodina, která už svůj dluh odpracovala úmyslně neplatila nájem, protože věděla, že má možnost si ho znova odpracovat. V tuto chvíli byl zneužit základní pilíř projektu a sdružení ho muselo zrušit. Přišlo však s jiným návrhem řešení.

Město se rozhodlo, že zařídí úklidovou firmu a náklady na její provoz budou obyvatelům započítávány do jejich nájmu. Darjav přišel s námitkou, že úklidová firma zřejmě nebude uklízet každý den, tak jak to dělali „domovníci“ a tak městu navrhli osobu, která si tímto způsobem již dluh odpracovala a byla spolehlivá. Město souhlasilo s podmínkou, že si paní udělá na činnost živnostenský list. Tak se stalo a v lokalitě uklízí dodnes. Město jí za to platí. Na individuální úrovni to paní velice pomohlo, protože měla problém si najít zaměstnání a v lokalitě sama žije, takže jí práce baví.

Celkem se tohoto projektu účastnilo 6 obyvatel lokality.

Autoškola pro každého

V roce 2005 projevíly klienti sdružení zájem získat řidičské oprávnění na osobní automobil a Darjav na to ihned zareagoval uspořádáním motivačních a vzdělávacích školení. Zúčastnit se mohl každý člověk ve věku 18-60 let. Cílem kurzu byla výuka pravidel silničního provozu a dopravního značení.

Ke konci kurzu měli lidé možnost si vyzkoušet testy, které se musí povinně složit před získáním oprávnění. Projekt sloužil jako příprava na opravdovou autoškolu. Po absolvování tohoto školení mnozí zúčastnění nastoupili do skutečné autoškoly a řidičské oprávnění opravdu získali.

Kurz Autoškola pro každého absolvovalo 15 lidí.

PC kurzy

S nimi sdružení začalo hned po získání počítačů. Jsou určené dětem, mládeži i dospělým. V jejich rámci se účastníci učí základům produktů Office od společnosti Microsoft – Word a Excel. Poté byla sdružení nabídnuta možnost účasti v projektu

Prorom, který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem České republiky a rozpočtem hlavního města Prahy. Začal 1. 12. 2005. Cílem projektu v širším slova smyslu byl rozvoj gramotnosti a základních pracovních návyků, podpora zaměstnanosti, rovných příležitostí a investice do lidských zdrojů.

Jeden z účastníků PC kurzu

„Celý projekt byl vystaven na postupném získávání zájmu – přilákání Romů k počítačům nabídkou jeho atraktivních stránek jako je stahování hudby, videa, hraní her, digitální fotografie. Dále pak pokračování specializovanými kurzy – kancelářské techniky, internetu a elektronické pošty, řízení práce ve skladu, práce na pokladnách apod.“³³

Sdružení si mohlo vybrat z pěti možností:

- a) Počítačové kurzy všech úrovní pokročilosti.
- b) Praktické počítačové kurzy zaměřené na konkrétní pracovní pozice.
- c) Individuální počítačové konzultace s asistencí lektora.
- d) Volné využití počítačů a internetu.
- e) Možnost získat zdarma evropský počítačový certifikát ECDL.

Sdružení si vybralo možnosti c) a možnost e). Na kurzy se dojíždělo do školících center umístěných v Praze a účastníci získali certifikát ECDL.

Certifikát získalo šest zaměstnanců Darjavu, kteří se rozhodli školit obyvatele lokality. Z další spolupráce bohužel sešlo.

Ze sociálně vyloučené lokality se poté vyškolilo v práci na počítači celkem 20 lidí.

³³ *Projekt PROROM naučí Romy pracovat s počítačem.* [online].[cit. 2010-01-23]. Dostupný z [www: < http://www.ecc/document.aspx?id=0029 >](http://www.ecc/document.aspx?id=0029)

Informační setkání s Magistrátem

Spolupracovalo se s Magistrátem města Pardubic za účelem zlepšení situace místních obyvatel. Probíhaly různé besedy a setkání. Zúčastnění se mohli ptát na vše, co se týkalo tématu. Cílem setkání bylo zvýšení informovanosti a zároveň minimalizace dluhů (např. přednáška na témata jako: jak se vyhnout exekucím, jak správně hospodařit s penězi, koho kontaktovat, když máme určitý problém apod.). Úředníci rozdávali informační materiály k probíraným tématům.

Každého setkání se účastnilo přibližně 15 lidí.

3.3 Komunitní práce

„Komunita je lokální sociální systém – tj. soubor sociálních vztahů, které se vyskytují zcela nebo převážně v rámci nějaké lokality. V tomto významu se může termín již více vyskytovat v sociologickém úzu, neboť poskytuje určité indikace ohledně sociálního života daného místa. O komunitě v tomto smyslu můžeme mluvit, pokud existuje ustavená síť vnitřních vztahů mezi lidmi žijícími v téže lokalitě.“³⁴

Komunitní práce je metoda řešení sociálních problémů prostřednictvím podpory komunit v místech, kde lidé žijí a kde problémy vznikají. Komunitní práce je tedy metoda směřující k vyvolání a podporování změny v rámci místního společenství a využívá lidských zdrojů v komunitě. „Komunitní práce je metoda univerzální. Můžeme s ní řešit místní problémy v oblastech sociálních služeb a zdravotní péče, etnického napětí, životního prostředí a další.“³⁵ Každá situace, která v lokalitě vznikne si vyžaduje odlišné řešení, a proto zde má velkou úlohu komunitní pracovník, který situaci vyhodnotí a zvolí nejvhodnější řešení. To by mělo být kompromisem, na který přistoupí většina komunity.

³⁴ THOMPSON, K. *Klíčové citace v sociologii*. 1. vyd. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2001. 53 s. ISBN 80-85947-68-4

³⁵ PRŮŠA, L. et al. *Obce, města regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. s. 172-77. ISBN 80-902260-1-9

Komunitní práce napomáhá rozvoji společenských institucí a zahrnuje dva důležité procesy:

- plánování (tj. vymezení problémových oblastí, diagnostikování případů a zformulování nejjednoduššího řešení)
- organizování (tj. Stanovení nezbytných strategií, které mohou činnost ovlivnit).³⁶

Sdružení Darjav tuto aktivitu považuje za jednu z klíčových. Snaží se též aktivity a projekty přizpůsobit potřebám místních obyvatel a v co největším počtu je aktivně zapojit do jednotlivých činností. Přihlíží přitom k individuálnímu a skupinovému potenciálu a schopnostem.

Burza práce

Jde o databázi pracovních nabídek pro osoby se základním vzděláním. Informační letáčky s nabídkou byly vyvěšeny na nástěnce umístěné u vchodu do lokality a na informačních tabulích občanského sdružení. Jednalo se o všechny typy nabídek v Pardubicích i mimo ně – brigády (se zajištěným ubytováním i bez), sezónní práce, rekvalifikace i nabídky hlavního pracovního poměru. Zaměstnanci hledali nabídky na pracovním úřadě a na internetových serverech.

V rámci této služby bylo a je poskytováno poradenství a asistence při sestavování životopisů (v jazyce českém i anglickém) a motivačních dopisů, pomoc s vyřízením žádostí o pracovní místo nebo doprovod k potenciálnímu zaměstnavateli.

Společnou cestou

Tento velice významný a rozsáhlý projekt začal svou realizaci v roce 2006. Byl zaměřen na celkovou rekonstrukci a zkulturnění vnitrobloku romské lokality včetně vybudování dětského hřiště. Tato akce byla plánována dlouhodobě, již od počátku vzniku Darjavu. Díky aktivnímu přístupu sdružení, získání podpory od zástupců města, donátorů a sponzorům projektu mohlo dojít k vzájemné spolupráci.

Zástupci sdružení zjistili, že město podávalo návrh na rekonstrukci už před rokem 2006, ale nezbyly na ní finance a představitelé se obávali negativní reakce ze

³⁶ NAVRÁTIL, P. et. al. *Romové v české společnosti*. 1.vyd.Praha: Portál, 2003. s. 50. ISBN 80-7178-741-8.

strany veřejnosti. Místní obyvatelé získali nabídku aktivně spolupracovat a „vlastníma rukama“ se zapojit do všech částí projektu. Denně pracovalo ve vnitrobloku přibližně 30 dospělých a 40 dětí. Pracovníci sdružení měli za úkol tlumočit návrhy obyvatel zástupcům města a uskutečňovat tak společné cíle projektu.

Začátek prací na dvoře

Širším cílem projektu byla změna povědomí a celkového dojmu většinové společnosti o sociálně vyloučené lokalitě.. Užším pak samostatná rekonstrukce vnitrobloku.

Pokládání zámkové dlažby

Partnery byli Městský obvod Pardubice I, Městský rozvojový fond Pardubice, Statutární město Pardubice a stavební firma Stavby Liga Bruntál. Ti se aktivně zapojili financováním, účastí na plánovacích setkáních a slavnostním otevřením lokality.

Finanční a materiální pomoc zajistily sponzorské dary od stavební společnosti K&N s.r.o., SK-EKO Pardubice s.r.o., Holcim a.s., Metrostav a.s., Liga Bruntál o.s., AVANT-komunikace s.r.o., Chládek a Tintěra s.r.o., zednictví Navara Doubravice, Nadace VIA a Nadace České spořitelny, politická strana ČSSD (Ing. M. Váňa) a Mgr. Jiří Srch.

Pracovní tým se skládal z koordinátorky Věry Horváthové, terénního pracovníka Jana Müllera, konzultantky Kateřiny Bláhové z Nadace Via, stavebního dozoru Miroslava Gaňi a Mgr. Josefa Baláže, které zajistila stavební firma, projektanta pana Ing. Arch. Aleše Procházky, lektorů centra, zaměstnanců stavební firmy a obyvatel lokality.

Pohled na budoucí hřiště

Obyvatelé na setkáních sami podávali návrhy úprav a konečných podob vnitrobloku. Díky nim se vytvořily konkrétní architektonické plány úpravy.

V rámci projektu se v průběhu roku 2006 a 2007 uskutečnilo množství informačních a motivačních akcí určených nejen místním obyvatelům, ale i široké veřejnosti, včetně médií, jako např. Mikulášská besídka, oslava Mezinárodního dne Romů a plánovací setkání s veřejností.

Na úpravách lokality se podíleli místní obyvatelé a jejich děti pomocí několika plánovacích setkání a dobrovolných pracovních brigád. Dobrovolné brigády zahrnovaly nakládání dřevěných klád v blízkých lesích (Srch, Řečany nad Labem, Staré Hradiště) a jejich následné vykládání a ruční odstranění kůry přímo v lokalitě. Rekonstrukce probíhala dle stanoveného časového harmonogramu a její součástí bylo zpevnění terénu a vybudování hřiště na míčové hry, chodníků se zámkovou dlažbou a nových sušáků na prádlo.

Rekonstrukci ukončilo slavnostní otevření, které se konalo 17. 12. 2007 a které zahrnovalo tiskovou konferenci a kulturní program pro obyvatele a veřejnost přímo v lokalitě. Akce se účastnilo přibližně 150 lidí. Pozvánku přijali i zástupci partnerů a sponzorů.

Průběh a výsledky projektu pak koordinátorka V. Horváthová prezentovala při rozhovoru v pardubickém Českém rozhlasu a při tiskové konferenci pořádané

v rámci slavnostního otevření. Projekt se též těšil zájmu médií. Novinový článek o něm napsali redaktoři Pardubického deníku, deníku Právo a Mladé Fronty.

Zámková dlažba a část hřiště

Projekt volně pokračoval v roce 2008. Sdružení totiž v grantovém řízení programu s názvem Podpora regionů, získalo od ČSOB a Poštovní spořitelny finanční podporu a rozhodlo se jí využít na rozšíření dětského hřiště (nákup a instalace herních prvků). Samotné realizaci opět předcházely plánovací setkání, na kterých se stanovily technologické postupy a domluvila se spolupráce s místním obyvatelstvem. Realizace probíhala od srpna do listopadu roku 2008.

Děti si dokonce v rámci kroužku Kutil ručně vyrobily za pomoci lektorů odpočinkovou lavičku, která se pak umístila před skluzavku.

Nová skluzavka na dětském hřišti

Slavnostní otevření dětského hřiště se spojilo s oslavou Mezinárodního dne Romů (8. 4. 2009). Díky pozitivnímu přístupu a zkušenostem z realizace stavebních prací se Darjav dohodl se zástupci města na zakázce, která zahrnovala výstavbu dětského hřiště v Češkově ulici (čp. 1240) v Pardubicích. Toto místo je také charakterizováno jako sociálně vyloučená lokalita. Tento návrh se zatím neuskutečnil.

V rámci obou částí projektu byly V. Horváthovou zpracovány případové studie a byly vydány 2 závěrečné zprávy: Společnou cestou (2008) a Společnou cestou II (2009). Obě jsou k dispozici k nahlédnutí v prostorách sdružení.

Motivačně vzdělávací kurz Stavební výroba

Byl realizován v roce 2008 a jeho cílovou skupinou se staly dlouhodobě nezaměstnaní Romové (hlavně romští muži a chlapci) se základním nebo nedokončeným středním vzděláním, kteří měli zájem změnit svou stávající situaci. Finanční podporu Darjav získal od Úřadu vlády ČR. Spolupráce byla navázána též s Úřadem práce v Pardubicích a s občanským sdružením Liga Bruntál.

Tento rekvalifikační kurz navázal na projekt Společnou cestou. Při něm se totiž na dobrovolných brigádách vytvořila skupina devíti dlouhodobě nezaměstnaných Romů. Sdružení tedy navázalo spolupráci se Středním odborným učilištěm stavebním v Černé za Bory, které pro ně připravilo akreditovaný rekvalifikační kurz s názvem Stavební výroba, který byl zaměřený na dělnické stavební práce.

Tříměsíční kurz byl rozdělen na 60 hodin teorie v místní Střední odborné škole stavební a na 320 hodin praxe na stavebních zakázkách sdružení. Celkově kurz absolvovalo 8 dospělých romských mužů, kteří úspěšně složili závěrečnou zkoušku. Ta se skládala z praktické a teoretické části. Dva z nich díky rekvalifikaci navázali spolupráci se stavebními firmami v Pardubicích a pracují na vlastních zakázkách. Tento kurz absolventy rovněž připravil na další možné externí studium tříletého učebního oboru Zedník s následnou možností zisku výučního listu. Nikdo z nich bohužel možnost nevyužil. Pro velký zájem a úspěšnost projektu by se měl tento kurz realizovat opakovaně.

S kurzem Stavební výroba souvisí pojem sociální podnikání. S ním Darjav začal po proškolení mužů a jeho cílem je podnikání za účelem využití nabytých finančních prostředků k činnostem sdružení. Díky finanční krizi v roce 2009 nebylo možno podnikání provozovat. Vedení sdružení doufá, že s ním začne již v roce 2010.

3.4 Mediace

„Mediací rozumíme působení třetí osoby, která se stává prostředníkem ke smírnému-kompromisnímu řešení sporných otázek mezi dvěma stranami. Stranami sporu bývá nejčastěji uživatel a poskytovatel sociální služby. Mediáci zpravidla

vyhledává uživatel sociální služby. S mediací musí souhlasit všechny strany sporu. Proto je-li poradce požádán o mediaci, pokusí se nejprve zajistit souhlas a účast druhé strany. Pro mediátora – poradce uživatelů sociálních služeb – je situace komplikovanější v tom, že musí být nestranný a pro obě strany spravedlivý.³⁷

Na úrovni sdružení tato činnost spočívá ve vyjednávání a řešení konfliktů, předkládání návrhů na řešení různých problematik nebo zprostředkování komunikace mezi nájemníky bytových bloků v Husově ulici a majitelem bytových bloků (město Pardubice). Díky tomuto zaměření se Darjavu podařilo prosadit před zástupci města několik významných projektů jako např. Domovníci v lokalitě, Společnou cestou, opravy bytů a řešení dluhů na nájemném (splátkové kalendáře). Nejde tedy o klasickou mediační činnost, ale spíše o kombinaci komunitní práce zprostředkované mediační činností.

Jednotvárnost ubíjí

Tento projekt probíhal od října do prosince roku 2009. Skládal se ze čtyř interaktivních workshopů, z nichž každý byl věnován určité oblasti týkající se multikulturní osvěty. Byly rozesílány pozvánky široké veřejnosti. Zúčastnily se ho děti i dospělí z Darjavu, studenti a odborní lektori. Na každý workshop přišlo přibližně 15 dětí a 5 dospělých.

Děti se zde měly možnost podělit o své zkušenosti a zážitky, osvojit si asertivní komunikaci a naučit se předcházet a řešit konflikty v rámci probíraných témat. První dva semináře se zabývaly dějinami, zvyky a tradicemi menšin v ČR, zejména pak Romů a Vietnamců. Další část byla zaměřená především na vzájemnou komunikaci, utváření postojů a řešení konfliktů (např. v rodině, na pracovišti, student vs. učitel, etnická menšina vs. majorita apod.). Poslední blok zahrnoval rozbor sociálně vyloučených lokalit, jejich specifika, metody a výsledky práce s menšinami.

Na závěr celého projektu byla uskutečněna tisková konference, na kterou byli přizváni zástupci regionálního tisku a televize.

³⁷ MICHALÍK, J. et. al. *Poradenství uživatelům sociálních služeb*. 1. vyd Praha: VCIZP- sekce vzdělávání, 2008. 88 s. ISBN 978-80-903658-2-7

Semináře prováděli odborní lektoři z Asociace Mediátorů ČR, kteří mají letité zkušenosti s prací s etnickými menšinami.

Lektorka z Asociace Mediátorů ČR

Součástí tohoto programu byly přednášky na několika základních, středních a vyšších odborných školách v Pardubicích. Byly vedeny dvěma romskými dívkami (Nikola Müllerová a Nikola Gašparová), mnou a mou kolegyní Hanou Ramseidlovou z Univerzity Pardubice a strážníkem Městské policie paní Dianou Šlechtovou, která s Darjavem spolupracuje již od jeho vzniku (díky ní se Jan Müller dostal k práci u Městské policie). Přednášky se věnovaly historii Romů, osvětě v rámci multikulturní výchovy a prevenci stereotypních názorů majoritní společnosti.

3.5 Dotační programy

USAID

Byl organizován v letech 2007 a 2008 a financován Vládou Spojených států. Program probíhal v Pardubicích, v Chomutově a v Bruntále. Jeho cílem byla integrace Romů do společnosti, posílení kompetencí romských organizací, jejich vedoucích pracovníků, činností organizací, zlepšení spolupráce, podpora psaní projektů, kampaní proti rasismu a xenofobii. Organizovaly se též workshopy, kde se uváděly dobré příklady práce. V tomto programu Darjav opakovaně získal dotační příspěvek na školení svých zaměstnanců a na činnost nízkoprahového zařízení.

Sastipen

Jednalo se o mezinárodní projekt, jehož organizátorem v ČR byla organizace Soužití z Ostravy (Kumar Viswanathan). Tato organizace ještě před zahájením projektu Sastipen realizovala projekt jiný. Oba spolu úzce souvisely. Sastipen znamená v romštině zdraví. První byl zaměřen na proškolení a využití zdravotních

asistentů / asistentek v praxi a ke zlepšení zdravotní osvěty mezi Romy. Romové mají všeobecně horší zdraví, než většinová populace. Role asistentů spočívala v tom, aby cíleně motivovali a informovali Romy jak nakládat správně se svým zdravím, nebáli se lékařů, chodili na očkování, rehabilitace, léčili své nemoci, věnovali se poporodní péči a péči o děti a mládež. Asistenti bohužel nepracovali v lokalitě v Husově ulici v Pardubicích.

Asistenti také fungovali jako informační prostředníci mezi romskou komunitou, lékaři a zdravotnickými zařízeními. Projekt se realizoval na celém území ČR.

Druhý projekt se zaměřil na zmapování zdravotní situace Romů v Evropě. Projekt běžel ve většině krajů v ČR. Tohoto projektu se Darjav zúčastnil formou dotazníkového šetření. Vyplněné dotazníky se poté odeslaly do Ostravy, kde byly vyhodnoceny a posloužily jako podklad pro vydání mezinárodní příručky, která shrnuje celý projekt včetně výsledků dotazníkového šetření. Jedna verze studie je v tištěné verzi k dispozici v Darjavu.

3. 6 Financování občanského sdružení

Financování sdružení probíhá vždy na základě podaných žádostí, projektů na jednotlivé aktivity, činnosti, služby, nebo požádáním o sponzorský dar. U projektů, je téměř vždy nutná finanční spoluúčast, z jiných zdrojů. Většinou se jedná o výši 30% z celkových nákladů projektu. Účetnictví se u všech projektů musí vést odděleně v podvojném účetnictví a musí se archivovat nejméně po dobu 10 let.

Projekty Darjavu se navzájem prolínají. Financování sdružení má různé zdroje. Některé se ale mohou každým rokem opakovat. Každoročně podává předsedkyně sdružení V. Horváthová přibližně 11 projektů na různé dotační programy. Podle její osobní statistiky má cca. 90% úspěšnost. Zpočátku to byl Evropský dialog (program RrAJe), poté Krajský úřad Pardubického kraje, Ministerstvo práce a sociálních věcí, město Pardubice (různé dotační fondy a programy města), Úřad práce Pardubice (program Veřejně prospěšné práce), Úřad vlády ČR – Rada vlády pro záležitosti romské komunity, atd. Další zdroje financování jsou nadace a nadační fondy (Nadace VIA a ČSOB) a sponzorské dary (finanční i materiální dary).

Dotační programy a sponzorské dary od roku 2002 – 2010 (stručný popis) :

Donátor	Specifikum programu	Charakteristika podpory	Rok
RrAJe – Evropský dialog	Britský mezinárodní program	Školení, vybavení klubovny, volnočasové aktivity pro děti	2002 – 2003
Pardubický kraj	Podpora sociálních služeb	Provozní náklady organizace, činnosti a služby centra, školení zaměstnanců	2004 – 2010
Ministerstvo práce a sociálních věcí	Podpora sociálních služeb	Mzdy zaměstnanců	2004 – 2010
Úřad práce v Pardubicích	Veřejně prospěšné práce	Mzdy zaměstnanců	2005 – 2010
USAID Partners Czech o.p.s.	Americký mezinárodní program	Školení zaměstnanců, vybudování posilovny, mzdy zaměstnanců, podpora poskytovaných služeb centra	2005 – 2006
Úřad vlády ČR	Rada vlády pro záležitosti romské komunity	Rekvalifikační kurz pro dlouhodobě nezaměstnané Romy, programy pro začleňování sociálně znevýhodněných osob na trh práce, práce v romské lokalitě, kampaň proti rasismu	2006 – 2009
Město Pardubice	Program prevence kriminality. Fond volného času. Fond kultury.	Volnočasové a mimoškolní aktivity romských dětí, kulturní činnosti	2004 – 2010
Městský úřad Pardubice I.	Fond úřadu Pardubice I.	Rekonstrukce vnitrobloku Husovy ulice č.p. 1116 – 1119	2007
Nadace VIA	Program podpory regionů	Rekonstrukce vnitrobloku Husovy ulice č.p. 1116 – 1119 a výstavba dětského hřiště.	2006 – 2007
Nadace ČSOB	Program podpory regionů	Herní prvek pro děti – dětské hřiště.	2008
Sponzorské dary	Právnícké a fyzické osoby	Finanční a materiální dary	2006 – 2007

Seznam projektů, které nebyly podpořeny:

- Nadace pro radost (2008) – projekt: Podpora rozvoje zájmových a volnočasových činností romských dětí a mládeže
- Nadace O2 (2009) – Podpora rozvoje zájmových a volnočasových činností romských dětí a mládeže
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2008) – projekt : Romský debataní klub
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2009) – projekt : Podpora vzdělávání dětí a mládeže v sociálně vyloučené lokalitě v Husově ulici v Pardubicích
- Operační program Rozvoj lidských zdrojů - Evropský sociální fond – Operační program : Lidské zdroje a zaměstnanost (2008) – projekt : Společnou práci
- Operační program Rozvoj lidských zdrojů – Evropský sociální fond – Operační program : Lidské zdroje a zaměstnanost (2009) – projekt: Programy pro sociální začleňování znevýhodněných osob na trh práce

4. Evaluace projektů

„Je proces, ve kterém jsou získávány informace, na jejichž základě dochází k rozhodnutí, zda daná akce přináší očekávané. Pomocí evaluace výsledku se měří, jak se uživatelé a jejich situace mění a zda bylo poskytnutí služby jedním z faktorů této změny.“³⁸

Projekty, činnosti a kurzy pořádané sdružením zaznamenaly vždy většinově pozitivní výsledek. To mohu potvrdit díky své osobní zkušenosti a shodli se na tom při interview i oba hlavní představitelé, Jan Müller a Věra Horváthová.

Darjavem projde ročně cca. 200 lidí z nichž přibližně je 90 dětí a 110 dospělých. Sdružení mělo od počátku svého fungování cca. 10 zaměstnanců.

Největší přednosti sdružení (v bodech):

- Pracují v něm hlavně Romové pro Romy.
- Je umístěno přímo v sociálně vyloučené lokalitě.
- Pracuje s každým individuálně.
- Pracoviště je otevřeno denně minimálně 4 hodiny.
- Snaží se o preventivní působení.
- Motivují své klienty ke vzdělávání.

Výhodou je, že organizaci vedou samotní Romové, kteří většinou v lokalitě bydlí nebo v ní bydleli v minulosti. Dovedou tedy citlivě odhadnout potřeby obyvatel sociálně vyloučené lokality, jejich chování a jednání. Vědí, jakým způsobem s nimi manipulovat, aby byli motivovaní a odhodlaní řešit svou sociální situaci, starat se o své děti a vést je ke vzdělávání. Dále působit přímo a individuálně na děti a mládež, společnou prací jim pomáhat k začlenění do majoritní společnosti a poskytnout jim pro seberealizaci dostatečné prostředky.

Další předností zaměstnanců Darjavu je, že jsou přítomni v prostorách sdružení téměř denně a mohou tedy se všemi klienty pracovat individuálně a dlouhodobě. Dokážou přesně analyzovat jejich konkrétní potřeby.

³⁸ NEDĚLNÍKOVA, D. et. al. Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce. [online] Ostrava: 2007, 36 s. [cit. 07.01.2010]. Dostupné z [www](http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf): http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf

Působí též preventivně, aby obtížným životním situacím, do kterých se často Romové dostanou, do budoucna předcházeli.

Změny, které Darjav vyvolal svou prací:

- Snížení kriminality.
- Lepší připravenost předškolních dětí na povinnou školní docházku.
- Rozvoj komunikačních dovedností dětí a mládeže.
- Zájem dětí a mládeže o své životní prostředí a snaha ho vlastní prací zlepšovat.
- Zlepšení prospěchu dětí, které se pravidelně doučují.
- Snížení zadluženosti obyvatel.
- Kvalitativní změna prostředí lokality.
- Individuální změna sociální situace.
- Zvýšení profesní kvalifikace.

Nízkoprahové zařízení zaznamenalo úspěch ve všech svých činnostech. Zejména snížením vandalismu a kriminality dětí a mladistvých. Zapříčinil to zejména projekt **Mladý policista**.

Při kurzu **Kutil** se děti primárně naučily používat různé pracovní nástroje, rozvíjely své motorické schopnosti, vytvořily si vztah k manuálním pracím a výtvorům, které vyrobily vlastníma rukama a sekundárně si začaly vyrobené věci hlídat. V praxi to znamená menší počet rozbitých oken, poštovních schránek, pomalovaných zdí nebo odhozených odpadků.

V **Romském debatním klubu Darjav** byla mládež podpořena v soutěživosti, začala se zdokonalovat v komunikaci a argumentaci, v přijímání názorů opozice a obhajobě názorů vlastních. Ti členové, kteří byli vybráni reprezentovat sdružení v zahraničí (Bulharsko, Bosna a Hercegovina) poznali jinou zemi, její kulturu, velké množství nových lidí, se kterými sdílí stejný zájem a zdokonalili se v anglickém jazyce.

Ranníček inspirovaný mateřskou školou prospěl jak předškolním dětem, tak i jejich rodičům (zejména matkám). Předškolní děti zde našly kamarády, učily se dodržovat stanovená pravidla, rozvíjely svou slovní zásobu a hrubou i jemnou

motoriku. Činnosti byly zaměřené hlavně na komplexní přípravu pro povinnou školní docházku. Na straně druhé Ranníček přispěl k tomu, že se předškolní děti přestaly bezcílně potulovat po lokalitě. Rodiče tím získali časový prostor pro vyřizování vlastních záležitostí.

V kurzu **Zahrádkář** si děti osvojily zásady pro pěstování různých plodin (ovoce, zelenina), naučily se je rozeznávat, dělit podle určitých specifik a dlouhodobě se o ně starat. S terénním pracovníkem se zaměřily na ekologii, její základní principy, třídění odpadu atd.

Vykonané práce si začaly vážit a o záhon se svědomitě staraly a hlídaly ho, aby jim nebyl zničen. Okolní obyvatelé si tudíž přestali stěžovat na krádeže plodin z jejich zahrad. Krádeže se regulovali na minimum.

S přihlédnutím k institucionálnímu vzdělávání se úspěšně projevuje **doučování**. Děti a mládež, která organizaci navštěvuje se musí kromě zábavy také pravidelně věnovat vzdělávání. Studenti s univerzity se věnují každému klientovi individuálně. Tím odhalují jejich „slabé stránky“ a spoluprací se je snaží odstraňovat. Z vlastní zkušenosti vím, že romské děti mají největší problém s českým jazykem a matematikou a s pravidelnou přípravou. Tím, že se jim dobrovolníci pravidelně věnují, zlepšují jejich studijní výsledky. Studenti se je též snaží motivovat ke studiu na střední škole. Výsledkem bylo, že se 5 dětí dostalo na střední školu. Bohužel z finančních důvodů dále studují pouze 2 z nich.

Výlety, které nízkoprahové zařízení podniká usilují o to, aby děti poznaly zemi ve které žijí, její kulturu a historii.

Celkem denně navštěvuje sdružení přibližně 25 dětí, měsíčně 30 – 40 a ročně 90.

Terénní sociální práce jsou významným článkem aktivit Darjavu. V začátcích bylo nutností zaměřit se na nepořádek v lokalitě. Ten se podařilo odstranit za pomoci projektů Domovníci v lokalitě a Společnou cestou. Výhodou bylo, že se na něm z větší části podíleli hlavně obyvatelé lokality. Takže pak sami začali dohlížet na jeho dodržování.

Práce v terénu rovněž odhalily nejčastější příčiny zadluženosti obyvatel: elektroměry ve společných prostorách a nelegální odběr elektřiny. Po dlouhodobém vyjednávání mezi městem a zaměstnanci sdružení došlo ke kompromisu.

Ve společných prostorách se nainstalovalo světlo na čidlo a byly vybudovány elektroměry zvláště pro každou bytovou jednotku. Do domů byly umístěny hasičské přístroje a preventivními přednáškami se zabránilo jejich poničení.

Na individuální úrovni bylo vyřešeno veliké množství individuálních případů obtížně řešitelných životních situací klientů (bytová problematika, vyjednávání s úřady, splátkové kalendáře, hledání zaměstnání). Konaly se informační setkání s úředníky, na kterých se lidé měli možnost informovat o čemkoliv, co je zajímalo.

Pro pomoc s vyhledáváním práce byly zorganizovány **rekvalifikační kurzy**, kurz napomáhající úspěšně dokončit závěrečné zkoušky v autoškole nebo pro zdokonalování práce s počítačem.

Mediační práce jsou u Romského etnika důležité, protože jejich specifikem je, že jednájí a komunikují impulsivně. Jelikož jsou v Husově ulici ve většině, dochází mezi nimi k častým sporům s různými příčinami a důvody. Je tudíž zapotřebí prostředníka, který by s nimi problém řešil. Jan Müller už s tím má letité zkušenosti a tak je většinou v pozici mediátora úspěšný. Lidé z něj mají respekt.

Komunitní práce jsou zaměřeny na spolupráci s lokalitou jako celkem. Tento přístup nejvíce reprezentuje, podle mě nejkomplexnější, projekt **Společnou cestou**. Ten byl i svým rozsahem zřejmě největší akcí, kterou do této doby sdružení zorganizovalo. Spolupracoval totiž s celou lokalitou.

Zejména díky zapojení do stavebních prací se dospělí lidé, mladiství i děti sebevzdělávali. Romští muži si vyzkoušeli množství technologických postupů jednotlivých stavebních prací a tyto nabyté znalosti poté mohli využít v praxi. Společné práce též napomohly ke zlepšení a utužení vztahů mezi obyvateli lokality. Při setkáních si lidé mohli v klidu vyříkat spory, které mezi nimi byly, mohli se lépe poznat, navázat kontakty a věnovat se svým dětem.

Dalším přínosem byl viditelný výsledek jejich společné práce, který zlepšil životní prostředí nejen jim, ale i jejich dětem. Z globálního hlediska díky veliké propagaci v médiích a informačním setkáním s veřejností ukázali Romové majoritní společnosti, že dokáží pilně pracovat a tvořit něco účelně a cíleně. Snažili se tak změnit její stereotypní pohled.

5. Perspektivy činností sdružení

Předsedkyně Věra Horváthová by ráda rozšířila v budoucnu pracovní tým Darjavu o další schopné a kreativní zaměstnance. Dále by chtěla zajistit další nové prostory pro činnost sdružení. K tomuto cíli bych ráda dodala, že během mé vlastní praxe jsem sama pocítila, že při individuální práci s dětmi je důležité vytvořit klidné prostředí, ve kterém se mohou všichni soustředit. To je ale bohužel v Darjavu dost obtížné. Např. okolo odpolední 15. hodiny je v prostorách největší koncentrace lidí a v bytové jednotce 1+1, obsazené pěti dospělými a deseti dětmi, není možné, aby se dítě soustředilo např. na matematickou slovní úlohu. Byla by zapotřebí tedy jedna místnost, která by sloužila jako studovna, ve které by se děti doučovaly, věnovaly domácí přípravě a preventivně procvičovaly probranou látku. Další využití by bylo vhodné pro přednášky, kurzy a jiné vzdělávací aktivity.

V. Horváthová plánuje rozšířit činnost organizace o další poskytované sociální služby a znovu rozjet sociální podnikání. Z výdělku by ráda pořídila nové vybavení kanceláře a zajistila další školení pro zaměstnance organizace.

Do konce měsíce března roku 2010 zareaguje na výzvu Evropského sociálního fondu ČR a zašle vypracovanou projektovou fiši na téma: Integrace sociálně vyloučených skupin na trh práce. Cílem výzvy je posílení pracovní integrace osob ohrožených sociálním vyloučením či sociálně vyloučených, odstraňování bariér znesnadňujících jejich rovnocenný vstup a udržení se na trhu práce. Tříletý projekt je zaměřen na množství rekvalifikačních a motivačních kurzů určených pro dlouhodobě nezaměstnané osoby sociálně vyloučené lokality. V. Horváthová chce, aby měli šanci jak muži, tak i ženy a kurzy by měly mít široké spektrum zaměření.

Jan Müller by se v rámci tohoto projektu chtěl soustředit na teoretické technologické postupy a praktická školení zaměřená na zateplování fasád domů. Se zateplováním by začali přímo v Husově ulici 1116 – 1119 a rádi by využili další veřejné zakázky. Docílili by tím rozšíření kvalifikace, především romských mužů, a zvýšení šance jejich uplatnění na trhu práce. Také by se J. Müller chtěl dále věnovat dětem. Toto zaměření považuje, co se týče dlouhodobé budoucnosti, za nejperspektivnější.

V rámci seberozvoje je jeho cílem absolvovat co nejvíce kurzů, školení a programů zaměřených na sociální práci a tím zlepšovat služby poskytované svým klientům.

Závěr

V práci jsem se věnovala podrobnému popisu aktivit romského občanského sdružení Darjav. Sdružení se zaměřuje na poskytování sociálních služeb nejen pro děti a mládež (nizkoprahové zařízení a sociálně-právní ochrana dětí), ale i dospělých (terénní sociální práce, komunitní práce a mediace). Zjistila jsem, že by se sdružení mělo věnovat nadále všem činnostem. Jsou totiž navzájem vnitřně propojené a tudíž nepostradatelné. Spolupráci s obyvateli lokality by mělo systematicky prohlubovat. Je důležité zaměřit se na všechny současně (tzn. na děti, mládež i dospělé). Za zaměstnanci Darjavu chodí stále noví klienti, kteří se do lokality přistěhovali a kteří chtějí využít služby jimi poskytované. Obyvatelé lokality se mění velmi často, takže se problémy klientů buď opakují, nebo mají společný základ. Důležité je, že sdružení vedou sami Romové a tak vědí, jak nejlépe svým klientům pomoci. Sdružení se širokým spektrem činností neustále snaží kvalitativně zlepšovat své životní prostředí. O tom svědčí nejúspěšnější projekt Společnou cestou, kdy ve spolupráci s místním obyvatelstvem sdružení zrekonstruovalo celý vnitroblok sociálně vyloučené lokality a nainstalovalo zde herní prvky pro děti a mládež.

Díky poskytnutým informacím jsem zjistila, že Romové mají zájem pracovat na změně své sociální situace, chtějí podporovat své děti ve vzdělávání a starat se o prostředí, ve kterém žijí. Situace Romů v České republice je stále velmi složitá a řešení spočívá v dlouhodobé práci jak s Romy, tak i s majoritní společností. Zdá se to být velmi zvláštní, protože historickými prameny bylo doloženo, že na našem území žijí již od 15. století. Pět století nám, jako majoritě, nestačilo k jejich přijetí za rovnoprávné členy společnosti? Myslím, že je tedy hlavně na mladé generaci Romů, aby pracovala na změně generalizovaných názorů naší společnosti. Hlavním odrazovým můstkem by mělo být jejich vzdělání. To je podle mě počátek cesty k profesnímu a společenskému růstu a ke změně stereotypů. Sdružení se o to snaží motivací dětí a mládeže ke vzdělávání, doučováním a dalšími aktivitami.

Mohu zmínit Romský debatní klub, který je nejúspěšnějším v Romské debatní lize v ČR, při kterém se děti zdokonalují v komunikaci a prezentaci vlastních názorů.

Dále kroužek Šikulové, ve kterém stále děti vyrábějí např. dřevěné hračky nebo upravují vnitřní prostory domů v lokalitě nebo Zahrádkář, ve kterém se starají o vlastnoručně vypěstované plodiny.

Další cestou ke zlepšení situace je opakované organizování různých rekvalifikačních kurzů pro muže i ženy s širokým spektrem zaměření. Jedním z faktorů jejich použitelnosti na pracovním trhu je právě množství schopností a dovedností, které potenciálnímu zaměstnavateli mohou nabídnout. Romové by se měli celoživotně vzdělávat a jakýmkoli způsobem zvyšovat šance ke svému uplatnění. O to se snaží služby terénních sociálních prací, které v minulosti zorganizovali např. rekvalifikační kurz Stavební výroba nebo kurzy na PC. Zaměstnanci sdružení i klienti se za pomoci praktikantů též zdokonalují v anglickém jazyce.

Darjav by mohl v budoucnu organizovat kurzy, ve kterých by se Romové učili hospodařit s penězi tak, aby jim vystačily v celém období, než dostanou další. Tím by postupně mizela jejich zadluženost.

Zaměstnanci sdružení by měli zintenzivnit vzájemnou komunikaci a být méně „tvrdohlaví“. To je myslím vlastnost, která je pro Romy typická. Věřím, že by se tak jejich práce v mnoha ohledech zjednodušila. Přispělo by i rozšíření týmu o další jedince a dobrovolníky. Dále Darjavu chybí spolupráce a větší podpora a to jak ze strany města nebo ostatních romských organizací, tak i obyvatel z okolí sociálně vyloučené lokality.

Práce v občanském sdružení Darjav mě obohatila v několika směrech. Poznala jsem romskou kulturu, zvyky a nepsaná pravidla, které mezi nimi fungují. Měla jsem tedy možnost si na problematiku vytvořit vlastní náhled a hlavně přispět, díky doučování dětí a mládeže a spoluprací na jejich akcích, k jejímu zlepšení.

Seznam literatury

- EUROPEAN CONSULTING COMPANY s. r. o. *Projekt PROROM naučí Romy pracovat s počítačem.* [online].[cit. 2010-01-23]. Dostupné z www: <http://www.ecc/document.aspx?id=0029>
- ČECHLOVSKÝ, J. 2006. *Kořeny vzniku NZDM v České republice.* [online]. [cit. 2010-01-02] Dostupné z www: <http://www.streetwork.cz/images/download/cechlovsky-historie-nzdm.doc>
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum.* 2.vydání. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4
- HERZOG, A. et al. 2005. *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.* [online]. [cit.2010-01-02] Dostupné z www: <http://www.streetwork.cz/images/download/pojmoslovi-nzdm-posledni-verze.doc>
- HOLOMEK, K. *The Roma ethnic group and multhi-ethnicity in Central European countries- A European Problem?.* In. *The Roma and Europe. Sborník z konference pořádané Institutem mezinárodních vztahu ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí.* Štířín: MIDAN Tatry, s.r.o. 1998. Část II. Country reports. 358 s. ISBN 80-85864-71-1
- HOLOUŠOVÁ, D. KROBOTVÁ, M. *Diplomové a závěrečné práce.*1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 117 s. ISBN 80-244-0458-3
- KREBS, V. et al. *Sociální politika,* 4. vyd. Praha: ASPI, a. s. 2007. 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1
- KUBÁTOVÁ, D. *Životní Styl a vzdělávání dětí migrujících cizinců,* Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2004. 39 s. ISBN 80-7044-584-X
- MALÁ, H. *Výchova, vzdělávání a biologický vývoj cikánských dětí a mládeže v ČSR,* Praha: Univerzita Karlova. 1984. 81 s.
- NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti.*1.vyd. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
- NEDĚLNÍKOVÁ,D. et al. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce.* (online) 201 s. [cit.07-01-2010] Dostupné z www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf
- ONDRUCHOVÁ, A. *Zpráva o interetnických vztazích v Pardubicích.* Praha: Univerzita Karlova - Institut základů vzdělanosti, 2002. 52 s.

- PRŮŠA, L. et al. *Obce, města regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. 271 s. ISBN 80-902260-1-9
- REKTOŘÍK, J. et al. *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomie, teorie a řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 177 s. ISBN 80-86119-41-6
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, 2. vyd. Praha: Grada, 2001. 84 s. ISBN 80-247-0277-0
- ŠVARÍČEK, R. ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0
- ŽLNAYOVÁ, E. *Pojmový svět žáků prvního ročníku základních škol z hlediska romštiny*. Praha: MENT, 1995. 18 s.

Použité zdroje:

- Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů
- Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb
- Výzva k předkládání grantových projektů. Dostupná z [www: http://www.esfcr.cz/vyzva-k-predkladani-grantovych-projektu-op-lzz-v-ramci-1](http://www.esfcr.cz/vyzva-k-predkladani-grantovych-projektu-op-lzz-v-ramci-1)
- Veškeré materiály poskytnuté předsedkyní sdružení a jejím zástupcem.
- Oficiální stránky občanského sdružení Darjav. Dostupné z [www: http://darjav.webgarden.cz/kdo-jsme](http://darjav.webgarden.cz/kdo-jsme)

Použité zkratky:

MV - Ministerstvo vnitra

J. M. - Jan Müller

V. H. - Věra Horváthová

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

Přílohy

Veškeré fotografie uveřejněné v bakalářské práci pořídil zástupce předsedkyně sdružení Jan Müller.

- **Obrázek 1-8** se týká dokumentace sociálně vyloučené lokality a prostor sdružení.
- **Obrázek 9** dokumentuje osvědčení získané v kurzu s názvem: Pracovník v sociálních službách.
- **Obrázek 10-16** dokumentuje novinové články týkající se činností a projektů Darjavu .

Obrázek 1 Jeden ze vstupních vchodů do lokality

Obrázek 2 Chodba jednoho z domů před rekonstrukcí

Obrázek 3 Sklepní prostory před rekonstrukcí

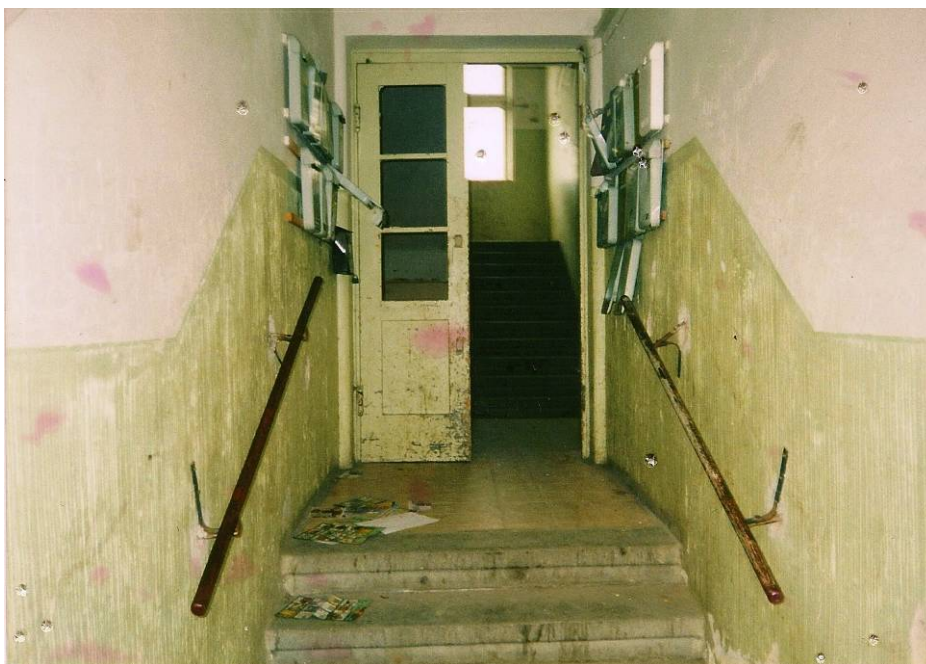
Obrázek 4 Sklepní prostory před rekonstrukcí

Obrázek 5 Nástěnka s pravidly pro nízkoprahové zařízení

Obrázek 6 Bývalý pohled při vstupu do jednoho z domů

Obrázek 7 Vchod domu před rekonstrukcí

Obrázek 8 Děti pracující na rekonstrukci vchodu

Obrázek 9 Osvědčení o kvalifikaci v kurzu s názvem: Pracovník v sociálních službách

Romové postavili dětem hřiště

Zdeněk Seiner

Rok stačil k tomu, aby mnoho lidí z Pardubic poopravilo svůj názor na romskou komunitu v Husově ulici. Na Mikuláše 2006 slíbili postavit ve vnitrobloku domů, které převážně obývají, dětské hřiště, včera (v pondělí) bylo slavnostně otevřeno.

„Projekt Společnou cestou měl za cíl, aby se každý nájemník zapojil nápady a prací. Od sponzorů a z nadací jsme získali 800 tisíc korun,“ řekla Právu Věra Horváthová z občanského sdružení Darjav, které má největší zásluhu na vzniku hřiště. Romy vyhecovalo, sehnalo peníze, záštitu města, obvodu i politiků a udrželo nadšení všech až do závěru. „Projekt Společnou cestou v tomto případě ukazuje, co lidi dokážou, když je někdo nadchne. Vytvoří si vztah k prostředí, ve kterém žijí, když je někdo poslouchá a dá jim příležitost, vytvářejí si i vztah ke vznikajícím hodnotám,“ dodala Kateřina Nováková z Nadace Via.

„Nejen že vzniklo hřiště, ale především mě těší, za jakých podmínek vzniklo. Větší hodnotu má postoj lidí z těchto domů v Husově ulici,“ podotkla Hana Tomanová (ODS) starostka I. městského obvodu Pardubice. „Ano, v tom je ta přidaná hodnota. Bydlím nedaleko a nestačil jsem zírat. Ti lidé makali za každého počasí,“ dodal Miroslav

Z nového hřiště měly radost romské děti z širokého okolí.

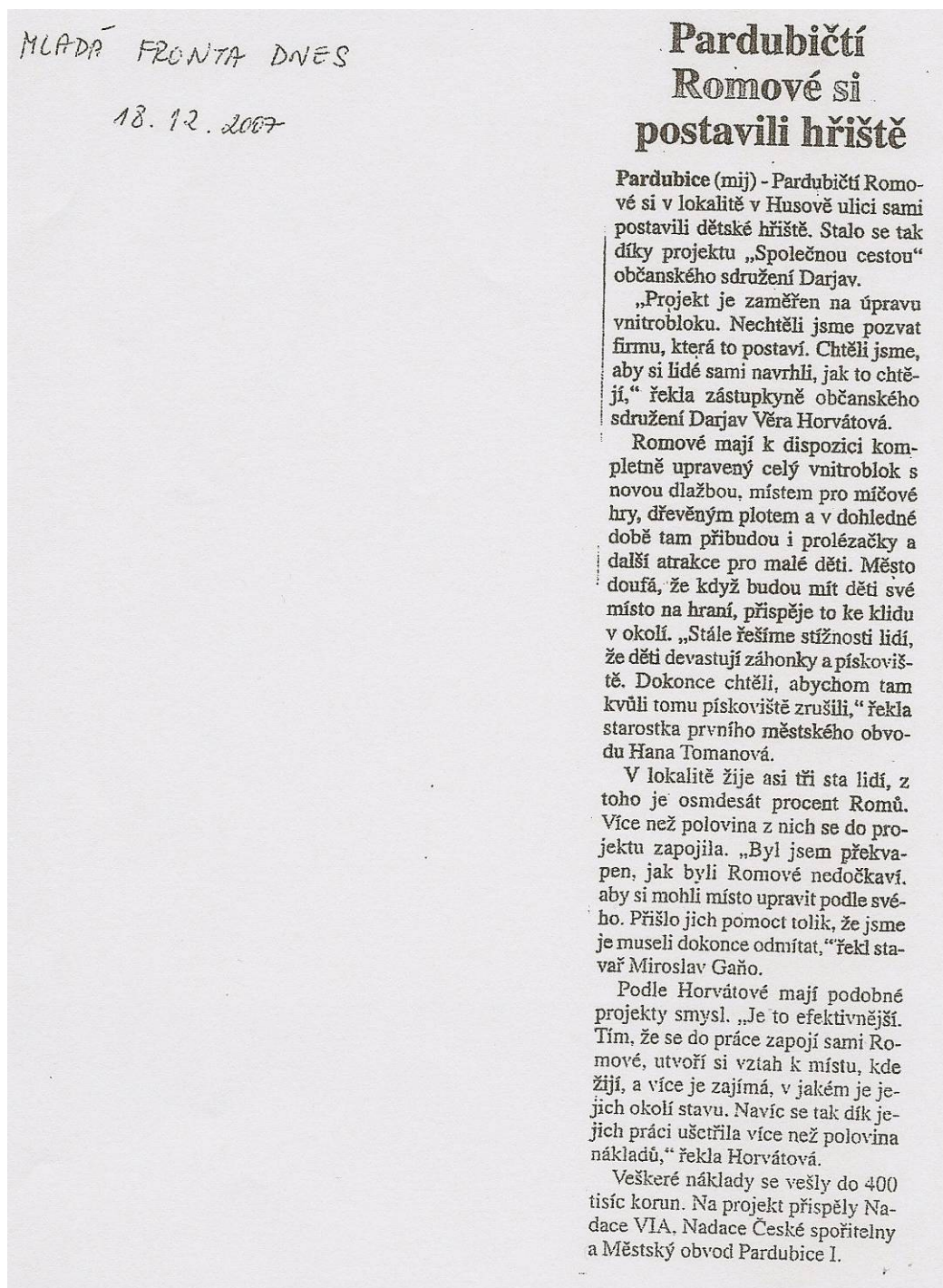
Váňa (CSSD), poslanec Sněmovny, který ke vzniku hřiště pro romské děti výrazně přispěl nejen finančně.

Dnes nijak obvyklé ani populární brigádnictví pomohlo snížit náklad o více než třetinu. „Sotva jsme přijeli, sháněli se po nářadí. Pracovat najednou chtěl každý. To jsem ještě neviděl. A vydrželi až do konce. Pracovníků jsme

měli víc, než jsme potřebovali ujistil i Miroslav Gaňo, z moravské stavební firmy, která podle přání Romů z Husovky realizovala. „Jen bych podotkla, to není žádné romské ghetto. Bydlí tu 96 rodin, z toho asi je polovina je romská,“ odhadl Pe Hušek z Městského rozvojového fondu Pardubice, kterému domy v Husově ulici patří.

PRÁVO 12. 12. 2007

Obrázek 11 Novinový článek o projektu Společnou cestou- Mladá fronta

PARDUBICKO

Rekonstrukci dělali i sami pro sebe, aby si jí vážili

V Husově ulici předali obnovený dvůr. Úpravy jsou dílem jeho romských obyvatel

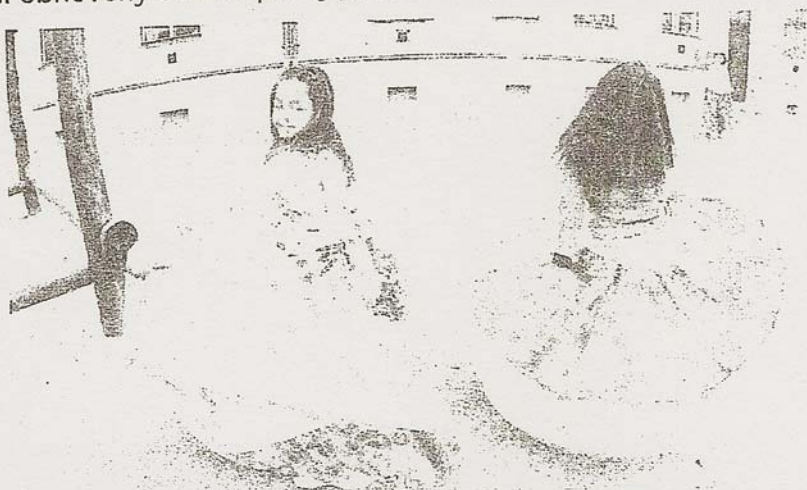
JIRÍ SEJKORA

Pardubice/ K užívání obyvatelům včera předali zástupci města i nadací zrekonstruovaný vnitroblok v Husově ulici, který obývají Romové. Ti se na jeho úpravách podíleli – pracovní i návrhářsky.

Občanské sdružení Darjav, které se do tohoto podniku pustilo začátkem minulého prosince, včera projekt i úspěšně dokončilo.

„Zpočátku jsme udělali dvě schůze obyvatel, kde všichni mohli říci, co by tam chtěli nebo naopak nechtěli. Dalším úkolem bylo řádně lidi motivovat, aby si uvědomili, že nejde jen o rekonstrukci dvůru, ale že to dělají sami pro sebe,“ řekla za občanské sdružení Darjav Věra Horváthová.

„Nebyla to lehká práce vzhledem k tomu, s jakou komunitou se tam muselo pracovat, ale nakonec jsme byli všichni příjemně překvapeni. Musím ocenit práci s lidmi a zvláště s dětmi,“ řekla starostka prvního městského obvodu

SOUČÁSTÍ SLAVNOSTNÍHO otevření zrenovovaného dvora vnitrobloku v Husově ulici byla i kultur vystoupení. Ukázky tanců, hudba, ale i ochutnávka tradiční kuchyně. Foto: Deník/Tomáš Kubelka

Hana Tomanová.

Spolupráci na stavbě si pochvalovali i zástupci stavební firmy. Formou dobrovolných brigád přiložili ruku k dílu i místní obyvatelé.

„Museli jsme je odmítat, bylo víc pracovníků než práce,“

usmíval se zástupce bruntálské stavební firmy Miroslav Gaňo.

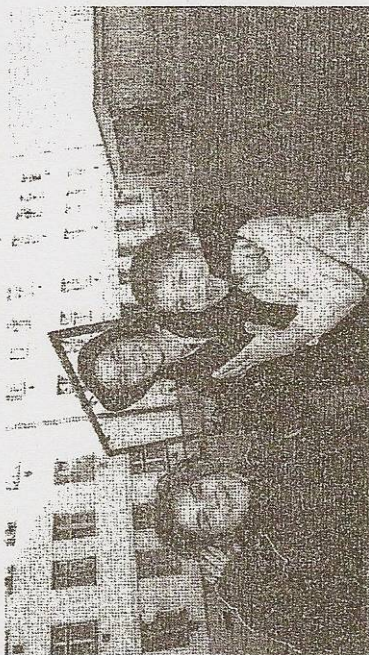
„Sdružení Darjav k tomu přistoupilo moderně. Nechalo lidi, ať si věci udělají sami. Když se nějaká pomoc dává jen tak, nevznikne k ní ten správný vztah,“ dodal jeho kolega Jozef Baláz.

DALŠÍ INFO:

Více fotografií najdete na: pardubicky.denik.cz/husove

Romové si upraví okolí svých domovů

Pardubice – Pardubičtí Romové se chtějí podílet na úpravě okolí svých domovů. Projekt Společnou cestou, který má přispět ke zvelebení vnitrobloku v Husově ulici v Pardubicích a zároveň posílit soudržnost Romů a jejich odpovědnost vůči místu, v němž žijí, zahájilo občanské sdružení Darjav. Na první setkání přišlo zhruba 40 dospělých a dětí. „Společně posbírali kolem 50 nápadů na úpravu vnitrobloku, ze kte-

Vnitroblok v Husově ulici.

Foto: Tomáš Kubelka

rých pak bodovacím systémem vybrali deset prioritních,“ řekla Věra Horváthová ze sdružení Darjav. „Nechybí v nich například herní prvky pro děti, sportovní hřiště, zeleň, osvětlení ani bezpečnostní kamery,“ doplnila.

Návrhy z této schůzky slouží jako podklady pro architektu, který je zpracuje do běžnového setkání. „Zde obyvatelé vnitrobloku rozhodnou o finální podobě. Co si naplánují, to si také ještě

letos, pod odborným stovebním dohledem, společně postaví,“ dodala.

Nápad vznikl kvůli tomu, že v lokalitě žije mnoho romských rodin, jejichž děti si nemají kde hrát. „Nyní si okolí bydliště zvelebí. Je dokázáno, že pokud si lidé sami něco vybudují, více si toho váží a opečovávají to,“ uzavřela. Projekt získal podporu 200 tisíc korun od nadací, sto tisíc uvolnil radnice prvního městského obvodu. (fif)

Romský klub Darjav bodoval

Asociace debatních klubů ČR vyhlásila jako absolutního vítěze za rok 2007 Romský debatní klub Darjav o.s, mezi všemi debatujícími kluby v ČR. Za odměnu odletěl v letních měsících letošního roku romský debatní tým Darjav o.s. na mezinárodní klání v Bulharsku, kde se postupně sešlo na 500 debatérů a hostů z celého světa. Mimo cenných informací a upomínkových předmětů z multikulturního prostředí si naši debatéři s sebou odvezli diplomy a dobrý pocit z celoroční činnosti. V samotném debatování však Romský debatní klub Darjav nezažal a díky svým dobrým výsledkům, vítězným diplomům a pohárům z turnajů motivuje k činnosti další mladé Romy – budoucí debatéry. Stalo se tak koncem října, kdy se konal již 7. turnaj RDL (Romská debatní liga) ve Svitavicích u Brna. Klub reprezentovalo 15 dětí. S plněním pravidel v debatování pomáhali studenti z Prahy a z Brna. S vypracováním samotného tématu si však děti poradily samy. Před konáním turnaje si samy vyhledaly informace z dostupných zdrojů – z literatury či internetu. Téma v debatování bylo stanoveno na: „Volby a co bychom na volbách změnili“. Turnaj jako takový probíhal v soutěžích: „Sami proti sobě“ a „Nejlepší řečník“. Vítězi se stali jako tradičně debatéři z klubu Darjav o.s. V soutěži o nejlepšího řečníka vyhráli: Nikola Müllerová, získala 1. místo jako Nejlepší řečník, dále 2. místo: Nikola Gašpárová, 3. místo: Adriena Gašpárová, 4. místo: Valerie Dubská a 5. místo: David Gašpar. Turnaj v „soutěži v týmech“ vyhráli David Gašpar a Adriena Gašparová – za tým „Gašparovci“. 2. místo obsadily Nikola Gašparová a Nikola Müllerová za tým „Romane čhaja“ (romské dívky).

Věra Horváthová

RADNIČNÍ ZPRAVODAJ

Obrázek 15 Novinový článek o projektu Mladý policista

Mladí Romové se učili zachraňovat

Jednou ze sociálních aktivit našeho Oblastního spolku ČČK je i navázání spolupráce s občanským sdružením DARJAV.

Prostřednictvím kroužku "Mladý policista" toto sdružení realizuje volnočasové aktivity pro romské děti a mládež v lokalitě Pardubicka. V rámci tohoto kroužku naši

zdravotníci proškolili zdarma ve svém volném čase romskou mládež od předškolních dětí až po velké osmáky v poskytování první pomoci. Ve spolupráci s oddělením prevence Městské policie Pardubice se tak snažíme podpořit činnost tohoto sdružení.

Obrázek 16 Novinový článek o předložení závěrečné zprávy

Romové složili účty z činností

Pardubice - Romske sdružení Darjav včera předložilo radnici závěrečnou zprávu ze své činnosti. Alena Kosková z odboru sociálních věcí potvrdila, že podobná schůzka se uskutečnila i předešlý den za přítomnosti pěti romských organizací, sdružených v Infocentru. Náměstek primátora Jiří Razszakov řekl: "Tato jednání jsou vždy velmi úspěšná, protože Darjav je parta mladých lidí, kteří chtějí něco konkrétního dělat. Pracují v Husově ulici s dětmi a mládeží. Mírně se vlastními silami starat o správu svého bydlení i pořádek. Spolu s úřadem práce uklidí zeji dvůr a chtějí zapést do práce s romskou komunitou systéem. Složili účty a já jim fandím, přemýšleli jsme, co do budoucna." (jrn)

Jan Müller, místopředseda sdružení Darjav (uprostřed), ubezpečuje Jiřího Razszakova a Alenu Koskovou (vpravo), že se nebrání spolupráce se všemi pardubickými Romy. Foto: Tomáš Kubeika

Souhlas s uveřejněním fotografií:

Já Máňa Štěpánková.....(jméno rodiče nebo zákonného zástupce), souhlasím s uveřejněním fotografie Jaroslava Štěpánka v bakalářské práci Petry Válkové.

datum: 15. 3. 2010

podpis: Štěpánková

Já Emilia Gašparová.....(jméno rodiče nebo zákonného zástupce), souhlasím s uveřejněním fotografie Sandry Gašparové v bakalářské práci Petry Válkové.

datum: 15. 3. 2010

podpis: Gašparová

Já JAN DUBSKÝ.....(jméno rodiče nebo zákonného zástupce), souhlasím s uveřejněním fotografie Valerie Dubské v bakalářské práci Petry Válkové.

datum: 15. 3. 2010

podpis:

Já Jan Müller.....(jméno rodiče nebo zákonného zástupce), souhlasím s uveřejněním fotografie Nikoly Müllerové v bakalářské práci Petry Válkové.

datum: 15. 3. 2010

podpis: